



**Sastanci u Prištini:  
Opštinsko rukovodstvo i verski  
poglavari**

**jul – oktobar 2024. godine**

*Priredili:*

*Kosovski institut za istraživanje i razvoj  
politike (KIPRED)*

*Kontakt: Major Mehmet Bushi, H.III/1, 10 000  
Priština, Kosovo. Tel: +383 (0)38 542 778  
Vebsajt: [www.kipred.org](http://www.kipred.org)  
Email: [info@kipred.org](mailto:info@kipred.org)*

*NVO AKTIV*

*Kontakt: Kralja Petra I, 183a, Mitrovica,  
Kosovo. Tel: +381 (0) 64 310 6660  
Vebsajt: [www.ngoaktiv.org](http://www.ngoaktiv.org)  
Email: [office@ngoaktiv.org](mailto:office@ngoaktiv.org)*

Podržano od strane:



---

*Informacije u ovoj publikaciji date su u okviru projekta „Multietnički karavan za mir i kohabitaciju“, koji sprovodi Kosovski institut za istraživanje i razvoj politike (KIPRED) u partnerstvu sa NVO AKTIV, a finansira Kosovska fondacija za otvoreno društvo (KFOS). Cilj je da pruži pregled ishoda i diskusija u okviru multietničkih dijaloga u Prištini. Stavovi i mišljenja koji su ovde izneti pripadaju učesnicima i ne odražavaju nužno zvaničnu politiku ili stav KFOS-a.*

## Uvodna reč

Inicijativa civilnog društva „Multi-etnički karavan za mir i kohabitaciju“ uključuje 10 predstavnika iz civilnog društva iz albanske i srpske zajednice, koje predvodi Kosovski institut za istraživanje i razvoj politike (KIPRED), sa sedištem u Prištini, i NVO Aktiv, sa sedištem u Severnoj Mitrovici. Ovu inicijativu podržava Kosovska fondacija za otvoreno društvo (KFOS).

„Multi-etnički karavan za mir i kohabitaciju“ ima za cilj da podstakne dijalog, razumevanje i saradnju između različitih etničkih i verskih zajednica, kao i da doprinese jačanju međuetničke kohabitacije na Kosovu.

Jedinstveni aspekt ove inicijative su „Pisma očekivanja i želja“, koja su napisali učesnici Karavana. Ova pisma izražavaju njihove nade i vizije u vezi sa kohabitacijom i međusobnim poštovanjem između različitih etničkih grupa. Oni služe kao osnova za naše razgovore sa gradonačelnicima i verskim vođama, a takođe uključuju i predloge za poboljšanje odnosa i kohabitaciju među etničkim zajednicama.

Pozivamo vas da podržite ciljeve ove inicijative u jačanju temelja i izgradnji multietničkog, demokratskog i liberalnog društva na Kosovu

*Ljulzim Peci*  
*Izvršni direktor*  
*KIPRED*

*Miodrag Milićević*  
*Izvršni direktor*  
*NGO AKTIV*

## Sadržaj

|  |           |
|--|-----------|
| <b>I. Uvod</b> .....   | <b>3</b>  |
| Ključni zaključci sa sastanka sa gradonačelnikom Prištine.....                 | 5         |
| Ključni zaključci sa sastanka sa verskim vođama.....                           | 7         |
| <b>II. Zaključci i obavezivanje u vezi sa budućim akcijama</b> .....           | <b>10</b> |
| <b>III. Pisma očekivanja i želja</b> .....                                     | <b>12</b> |
| G. Perparim Rama, gradonačelnik, opština Priština .....                        | 12        |
| G. Naim ef. Trnava, muftija Islamske Zejdenice Kosova .....                    | 24        |
| Njegova Ekscelencija monsinjor Dod Gjergji, Biskup prizrensko-prištinski ..... | 35        |
| Prečasni protojerej Staniša Arsić, Srpska pravoslavna Crkva Sv. Nikole.....    | 46        |
| G. Artur Krasniqi, pastor, Kosovska protestantska evangelistička crkva .....   | 57        |

## I. Uvod

„Multietnički karavan za mir i koegzistenciju“ je inovativna inicijativa civilnog društva koju sprovode Kosovski institut za istraživanje i razvoj politike (KIPRED) i NVO AKTIV uz podršku Kosovske fondacije za otvoreno društvo (KFOS). Sa operativnim sedištimama u Prištini i Severnoj Mitrovici, ove organizacije predvode grupu od deset predstavnika civilnog društva iz albanske i srpske zajednice.

„Multi-etnički karavan za mir i kohabitaciju“ nastoji da se bavi duboko ukorenjenim međuetničkim tenzijama na Kosovu, pre svega između albanske i srpske zajednice, koje su opstale zbog istorijskih sukoba, političkih izazova i kulturnih i verskih razlika. Ove tenzije su ometale napore ka pomirenju i kohabitaciji, koji su pogoršani ograničenim mogućnostima za smislen dijalog i interakciju između zajednica. Glavni cilj projekta je negovanje održivog okruženja satkanog od međusobnog razumevanja, poštovanja i saradnje između albanske i srpske zajednice na Kosovu kroz inovativni dijalog i strategije uključivanja.

Da bi se to postiglo, projekat je postavio specifične zadatke, uključujući i:

1. Promovisanje međuetničkog dijaloga: Uspostavljanje novih platformi za dijalog između zajednica, koristeći saradnju između nevladinih organizacija, opštinskih vlasti i verskih vođa za premošćavanje podela i negovanje multietničnosti.
2. Podsticanje međuetničkog razumevanja: Poboljšanje međusobnog razumevanja i empatije među zajednicama kroz suočavanje sa stereotipima i pogrešnim shvatanjima i promovisanje poštovanja i dobre volje.
3. Omogućavanje saradnje: Podsticanje zajedničkih inicijativa i zajedničkih akcija između organizacija civilnog društva, lokalnih vlasti i verskih vođa i preko etničkih linija kako bi radili na zajedničkim ciljevima za poboljšanje zajednica i društvene promene na Kosovu.

Kroz ove napore, projekat nastoji ne samo da ublaži trenutne tenzije već i da postavi temelje za mirno i kohezivno multietničko društvo, doprinoseći širem cilju mira i stabilnosti u regionu i evropskim integracijama.

Glavni grad Kosova, Priština, kao prva stanica na putovanju ovog karavana, pružio je priliku njegovim članovima da menjaju mišljenja sa uticajnim opštinskim i verskim liderima. Među njima su bili gradonačelnik Perparim Rama, veliki imam Islamske zajednice Kosova, Vedat ef. Sahiti, Biskup Kosovske biskupije Dod Gjergji, protojerej Staniša Arsić iz pravoslavne Crkve Svetog Nikole i poglavar Kosovske protestantske evangelističke crkve pastor Artur Krasnići. Sastanci su održani 30. jula, 15. avgusta i 18 oktobra 2024.

Ono što zauzima centralno mesto u ovom poduhvatu su „Pisma očekivanja i želja“, koja su učesnici karavana brižno sastavljali. Ova pisma su više od pukih formalnosti; oni su oličenje iskrene nade i vizije autora za budućnost u kojoj različite etničke grupe žive zajedno u poštovanju i miru. Pisma su temelj procesa dijaloga i usmeravaju razgovore sa gradonačelnicima i verskim vođama. Ona sadrže pronicljive sugestije koje imaju za cilj poboljšanje međuetničkih odnosa i unapređenje svakodnevne kohabitacije među zajednicama.

Pre sastanaka, svi članovi „Karavana“ su pisali „Pisma očekivanja i želja“ ključnim sagovornicima u Prištini: gradonačelniku Prištine Përparimu Rami, poglavaru Islamske zajednice Kosova – muftiji kosovskom Naimu ef. Tërnavi, biskupu Prizrensko-prištinske biskupije N.J.E. monsinjoru Dodu Gjergjiu, poglavaru Kosovske protestantske evangelističke crkve – pastoru Arturu

Krasnićiju, i upravitelju srpske pravoslavne Crkve Svetog Nikole u Prištini – protojereju Staniši Arsiću.

U sledećem tekstu su navedeni ključni uvidi izvučeni iz ovih važnih diskusija, kao i pisma koja izražavaju aspiracije i očekivanja članova Karavana.

## **Ključni zaključci sa sastanka sa gradonačelnikom Prištine**

### **Sastanak sa gradonačelnikom Përparim Rama – opština Priština, 15. avgust 2024. godine.**

U pismima očekivanja i želja, članovi Karavana su izrazili svoju želju u za većom ulogom opštine Priština u unapređenju multietničnosti i tolerancije i izneli konkretne predloge za razmatranje.

Ključni predlozi izneti u pismima očekivanja i želja upućenih gradonačelniku:

- Događaji poput zajedničke pijace (gde bi stanovnici predgrađa Prištine bili pozvani da izlažu i prodaju svoje proizvode) na kulturnim festivalima, sportskim turnirima i javnim proslavama mogu stvoriti prilike za stanovnike da se povežu, slave međusobne tradicije i sklapaju prijateljstva.
- Opština Priština, kao deo festivala „Sunny hill“ (Sunčano brdo), mogla bi da promoviše festival u opštinama sa srpskom većinom i da pozove i ponudi besplatne mogućnosti srpskoj zajednici da učestvuje u ovom važnom događaju za mlade.
- Angažovati se sa nevećinskim zajednicama, rešiti njihove probleme, obezbediti njihovu zastupljenost u lokalnoj upravi i omogućiti povratak kosovskih Srba.
- Organizovanje događaja koji naglašavaju raznovrsno nasleđe Prištine, podsticanje programa koji promovišu razumevanje i saradnju među studentima iz različitih sredina, i aktivno obezbeđivanje da se sve etničke grupe osećaju predstavljeno u prištinskoj administraciji može biti značajno.
- Aktivno angažovanje u izgradnji mirne i inkluzivne zajednice kroz pružanje podrške međuetničkim inicijativama, promovisanje politika koje obezbeđuju jednake mogućnosti za sve i podsticanje otvorenog dijaloga uz poštovanje među različitim etničkim grupama.
- Uspostavljanje stalnog foruma sa predstavnicima stanovništva u Brnjici, gde bi se razgovaralo i bavilo otvorenim pitanjima iz oblasti upravljanja; formiranje saveta za međureligijski dijalog sa predstavnicima Islamske zajednice, Katoličke crkve, protestantske crkve i Srpske pravoslavne crkve. Inicijativa Priština, grad otvoren za sve – ova akcija bi uključivala viziju mirne i inkluzivne prestonice.
- Korišćenje ponuđenih mogućnosti za isticanje multietničnosti kao vrednosti je izuzetno korisno. Ovo može da uključuje zajednička saopštenja za štampu ili društvene medije na jezicima zajednica, na primer povodom njihovih nacionalnih dana ili verskih praznika. Ovo takođe može da uključuje objave o posetama društvenim centrima u opštini, kao što je Dom srpske zajednice u blizini Srpske pravoslavne crkve u Prištini, bošnjački centri u Prištini ili slično mesto za romsku zajednicu. Podstičući miran suživot i multietničnost, zajedničke izjave u vezi sa ovim posetama bile bi izuzetno dobrodošle.
- Preduzeti inicijativu za zajedničke međuzajedničke projekte koje vodi Priština i koje sprovode odabrane multietničke opštine, kao što su Gračanica, Kamenica ili Štrpce.
- Organizovanje događaja u prištinskim osnovnim i srednjim školama koji naglašavaju različite kulture, hranu i tradiciju može da podstakne osećaj jedinstva. Nastavnici mogu da budu osnaženi da istražuju teme jednakosti, tolerancije i prihvatanja kroz umetnost i aktivnosti u učionici. Stvaranje aktivnih debatnih klubova u školama može da nauči kritičkom razmišljanju i da pomogne učenicima da razumeju različite perspektive.

- Organizovanje kulturnih poseta za studente kako bi iskusili bogatstvo Kosova. Stvaranje „Saveta za koegzistenciju“ sa predstavnicima različitih etničkih grupa može da bude važan korak ka ovom cilju, a raznolikost može da bude transformativna.
- Opština Priština može da odredi godišnji praznik tj. dan multietničnosti, na bilo koji datum u toku godine, kada bi se na jednom od trgova u Prištini organizovao susret građana svih etničkih zajednica, a posebno Albanaca i Srba, nakon čega bi usledila multietnička parada kroz grad, i njihova zajednička poseta prištinskim kafićima i restoranima.

Tokom sastanka, članovi „Karavana“ izrazili su zabrinutost zbog povećanja etničkih tenzija na Kosovu i smera u kom se zemlja kreće, posebno u pogledu društvene kohezije i njene percepcije na međunarodnom planu. Predložili su razne aktivnosti za okupljanje svih etničkih grupa, kao što su kulturni, umetnički, muzički i sportski događaji, kako bi se svaka grupa osećala integrisanom u prestonici. Oni su istakli značaj toga da Priština proceni potrebe svih svojih građana, posebno mladih, da bi ih bolje upoznala sa prestonicom. Na primer, oni su naglasili da je festival „Sunny Hil/Sunčani Breg“ bio relativno nepoznat srpskoj omladini u obližnjoj Gračanici, sugerišući da bi efikasnija promocija ovakvih događaja mogla da pomogne u ujedinjenju mladih.

Članovi su pozvali gradonačelnika Ramu da bude glasnjiji u promovisanju multietničnosti i predložili su usvajanje gesla „Mi smo zajedno“ kako bi se ojačala javna poruka jedinstva. Naglasili su važnost toga da se ova poruka učini jasnom svim građanima i sugerisali da, iako verske zajednice često održavaju privatnije oblike saradnje, gradonačelnik bi trebalo da se javno zalaže za multietničku harmoniju kako bi dao pozitivan primer. Pored toga, preporučili su negovanje saradnje sa drugim opštinama u cilju jačanja regionalne solidarnosti.

Gradonačelnik Rama je detaljno opisao različite aktivnosti koje opština već preduzima u cilju negovanja multikulturalnog okruženja, namerno izbegavajući političke teme koje izazivaju podele. On je istakao mesta kao što su Barabar centar i Ciglana, koji su takođe dizajnirani za multietničke događaje. On je ispričao o „Bijenalu manifesta“ u Prištini, otvorenom za sve, koji nažalost nije dobio odgovor opštine Gračanica i pravoslavne crkve uprkos naporima u uspostavljanju kontakta na terenu. On je takođe pomenuo nedavni sastanak sa Pravoslavnom crkvom u Prištini u vezi sa problemom parkiranja i izrazio nadu u vezi sa budućim sastancima u vezi sa saradnjom. Gradonačelnik Rama je razgovarao o novim inicijativama, uključujući "Radionice", predloženi umetnički prostor gde bi ljudi iz svih etničkih grupa pogođenih ratom mogli da razmenjuju svoja iskustva. On je takođe govorio o „Kalabrija“ prostoru, predstojećem projektu koji ima za cilj da obezbedi prostor za sve verske zajednice, uključujući i pravoslavnu, obezbeđujući da svaka ima mesto za negovanje verskog sklada.

Sastanak je završen pozitivno, a gradonačelnik Rama je ponovio svoju posvećenost podršci ovim inicijativama. On je potvrdio svoju spremnost da pomogne i saraduje sa civilnim društvom, izjavivši: „Spreman sam da pomognem i smatrajte me partnerom“. Ova izjava je istakla njegovu posvećenost promovisanju mira i kohabitacije na Kosovu.

## **Ključni zaključci sa sastanka sa verskim vođama**

Ključne poruke upućene u pismima očekivanja i želja upućenih verskim vođama bile su grupisane oko linije daljeg zagovaranja razumevanja i suživota među etničkim zajednicama, uključujući i zajedničke aktivnosti. Ključni predlozi iz pisama bili su sledeći:

- U prenošenju poruka tolerancije i mira, podsticanju vernika da prihvate ove vrednosti kao važne za suživot, zajedničke humanitarne inicijative i programi rada za zajednice mogu da pomognu u prevazilaženju podela i negovanju solidarnosti između albanske i srpske zajednice.
- Podrška programima za zajednice i projektima zajedničkih usluga koji okupljaju ljude iz različitih sredina, dok bi javne propovedi i govori mogli da naglašavaju jedinstvo, toleranciju i poštovanje prema svima.
- Davanje javnih izjava u kojima se osuđuju akti netolerancije i promoviše međuveraska saradnja poslalo bi snažnu poruku jedinstva i inspirisalo druge da slede njihov primer.
- Uspostavljanje održivih programa koji promovišu obrazovanje o kulturnoj raznolikosti, podrška zajedničkim projektima za zajednice i obezbeđivanje jednake zastupljenosti svih etničkih i verskih grupa u lokalnoj upravi; aktivno angažovanje u izgradnji mirne i inkluzivne zajednice kroz podršku međuetničkim inicijativama, promovisanje politika koje obezbeđuju jednake mogućnosti za sve, i podsticanje otvorenog dijaloga sa uz poštovanje između različitih etničkih i verskih grupa.
- Razmotriti uspostavljanje međuveruskog dijaloga na lokalnom, opštinskom nivou kako bi se započelo stvaranje kulture mira. Poseta lokalnim srpskim pravoslavnim verskim vođama imala bi značajan uticaj na unapređenje mirnog međuetničkog suživota u našoj zemlji. Razmisliti o organizovanju poseta vlastima i verskim institucijama Srpske pravoslavne crkve povodom njihovih verskih praznika.
- Preduzeti inicijativu za uspostavljanje međuveruskog saveta, koji bi koordinirao i savetovao državu i međunarodne donatore o zaštiti i rehabilitaciji ugroženih verskih objekata širom Kosova.
- Redovni sastanci svih verskih vođa na Kosovu radi promovisanja dijaloga i saradnje. Ovi sastanci mogu da rezultiraju zajedničkim izjavama i inicijativama koje promovišu jedinstvo i razumevanje.

### **Sastanak sa gospodinom Vedat ef. Sahiti, velikim imamom Islamske zajednice Kosova – 30. jul 2024. godine.**

Predstavnici civilnog društva istakli su polarizaciju između etničkih grupa na Kosovu zbog istorijskih pritužbi i trenutne političke klime. Oni su istakli značaj verskih vođa u promovisanju mira i kohabitacije.

G. Sahiti, koji predstavlja najveću versku zajednicu na Kosovu, podelio je informacije o stalnim naporima Islamske zajednice u podsticanju pomirenja, posebno između islamske i pravoslavne omladine, uz podršku inicijativa OEBS-a. On je opisao učešće Islamske zajednice u različitim inicijativama koje imaju za cilj unapređenje razumevanja i jedinstva. To uključuje kulturne posete, razmenu studenata i redovno učešće u međuveruskom dijalogu. On je istakao njihovo angažovanje u obrazovnom radu na terenu, a posebno je pomenuo zajedničke radionice za učenike Medrese i Bogoslovije, u okviru kojih uče jedni od drugih u pogledu kulture i neguju međusobno



razumevanje. On je istakao dobar odnos zajednice sa svim verskim grupama, i posebno poboljšanu dinamiku sa Srpskom pravoslavnom crkvom.

Tokom sastanka, predstavnici civilnog društva su predstavili 10 „Pisma očekivanja i želja“ čiji su autori istaknute ličnosti iz zajednice, koje je gospodin Vedat primio pozitivno. On je izrazio nameru da pročita o vrednostima koje ove perspektive donose u promovisanju međuetničkog razumevanja i saradnje.

On je izrazio zabrinutost zbog političkih barijera i destruktivne uloge medija u podsticanju negativnih percepcija, naglašavajući napore da se radi sa medijskim partnerima na širenju pozitivnih poruka.

Sastanak je završen pozitivno i saradnički, uz obavezivanje da će se ovi dijalozi i projekti za unapređenje međuetničkih odnosa nastaviti. Otvoreni pristup g. Vedata i proaktivan stav civilnog društva naglašavaju zajedničku posvećenost izgradnji mirnog i inkluzivnog Kosova.

### **Sastanak sa biskupom Dod Gjergji – Katolička katedrala „Majka Tereza“ 30. jula u Prištini.**

Predstavnici civilnog društva razgovarali su o napetim međuetničkim odnosima na Kosovu, ističući polarizaciju zbog istorijskih pritužbi i trenutne političke klime. Oni su naglasili hitnu potrebu za porukama koje promovišu pomirenje i mir i pozvali verske vođe da se aktivno zalažu za ove principe.

Biskup Gjergji je potvrdio posvećenost Katoličke crkve pomirenju i izgradnji mira, zadržavajući neutralnost u pogledu političkih uticaja. On se osvrnuo na veliku prepreku: odsustvo komunikacije sa Srpskom pravoslavnom crkvom, što ometa šire versko jedinstvo. Uprkos tome, on ostaje otvoren za angažovanje i ispričao je o neuspehoj inicijativi gde je predložio okupljanje svih verskih zajednica na mostu u Mitrovici kako bi simbolizovali jedinstvo. Biskup se osvrnuo na ulogu crkve u podršci marginalizovanim zajednicama, naglašavajući doslednu posvećenost pomoći onima kojima je potrebna. On je obećao da će nastaviti da promoviše kohabitaciju, mir i pomirenje u svim zajednicama.

Predstavnici su predstavili 10 „Pisma očekivanja i želja“ čiji su autori ugledne ličnosti iz zajednice, koja je biskup Gjergji primio pozitivno, izražavajući nameru da pismeno odgovori. Ova pisma pozivaju na kontinuirane napore u negovanju multietničkog Kosova gde preovladava mirna koegzistencija.

Sastanak je završen u optimističnom i kooperativnom tonu, pri čemu su se sve strane obavezale na više budućih sastanaka, projekata saradnje i događaja za zajednice sa ciljem unapređenja međuetničkih odnosa. Predstavnici civilnog društva su učvrstili podršku biskupovom vođstvu u ovim nastojanjima, čvrsto verujući da su pomirenje i mir ostvarivi ciljevi.

### **Sastanak sa pastorom Artur Krasniqi poglavarom Protestantske evangelističke crkve Kosova – Protestantske evangelističke crkve 30. jula 2024 u Prištini.**

Predstavnici civilnog društva izrazili su zabrinutost zbog povećanja tenzija između etničkih grupa na Kosovu i kršenja ljudskih prava pripadnika srpskog naroda.

Pastor Krasniqi je potvrdio da se Kosovo bori da efikasno promoviše mir. On je napomenuo da Protestantska evangelistička crkva održava dobre odnose sa svim verskim zajednicama. Pastor Krasniqi je istakao porast nacionalizma na obe strane kao značajnu prepreku miru. On je takođe izrazio zabrinutost zbog nepostojanja zakonskog priznavanja protestanata i drugih verskih zajednica na Kosovu, navodeći da je vlada pokazala malu spremnost da donese neophodne

zakone. On je napomenuo da ovo odsustvo pravne podrške ostavlja verske zajednice u neizvesnoj situaciji.

On je izrazio očekivanje da kosovska vlada neće više da zanemaruje svoju dužnost da okuplja verske zajednice, sugerirajući da ovo zanemarivanje pogoršava podele. Uprkos maloj veličini protestantske zajednice, on je istakao zajedničko učešće na konferencijama sa srpskim protestantskim pastorima. On je ispričao slučaj kada je organizovao konferenciju u Prištini kojoj su prisustvovali pastori iz Srbije, promovirajući pomirenje.

Uprkos ovim izazovima, obećao je da će se posvetiti čitanju 10 „Pisma želja i očekivanja“ koje su predstavili predstavnici civilnog društva. On je ponovo potvrdio svoju posvećenost kontinuiranim naporima na promovisanju mira i kohabitacije na Kosovu.

Sastanak je završen priznanjem prepreka, ali i zajedničkom posvećenošću prisutnih da se zalažu za mir i jedinstvo na Kosovu. Angažman pastora Krasniqi u dijalogu i kontaktu sa zajednicom naglašava stalne napore da se premoste podele i neguje inkluzivnije društvo.

### **Sastanak sa protojerejem Stanišom Arsićem u Pravoslavnoj crkvi u Prištini, 18.10.2024.**

Ovaj fokusirani dijalog sa protojerejem Stanišom Arsićem istraživao je značajne izazove i mogućnosti međuverke saradnje u Prištini. Diskusija je bila usredsređena na nekoliko operativnih pitanja sa kojima se suočava Pravoslavna crkva, kao što su upravljanje imovinom i izazovi u vezi sa parkingom.

Glavna briga o kojoj se razgovaralo su neadekvatne opštinske službe, a posebno nedovoljna ulična rasveta oko crkvenih prostorija, što ne samo da predstavlja bezbednosni rizik, već i označava zanemarivanje od strane lokalnih vlasti – što je ogromna suprotnost podršci koju dobijaju druge verske ustanove.

Razgovor se takođe bavio sporom napretkom u povraćaju imovinskih prava istorijski povezanih sa pravoslavnom zajednicom, pri čemu je protojerej Arsić istakao potrebu za snažnijim zagovaranjem i pravnom podrškom za rešavanje ovih dugogodišnjih pritužbi.

Uprkos ovim izazovima, protojerej Arsić je istakao pozitivne međuverke odnose unutar zajednice, navodeći uspešne primere saradnje sa liderima muslimanskih i katoličkih zajednica. Ova saradnja je podstakla duh međusobnog poštovanja i drugarstva među različitim verskim grupama.

On je podelio dirljivo svedočanstvo o moći kolektivnih napora: „Ujedinjenim naporima i uzajamnim razumevanjem možemo da prevaziđemo izazove sa kojima se naša zajednica suočava“, naglašavajući njegov optimizam i posvećenost negovanju harmonije u zajednici.

Sastanak je završen tako što je protojerej Arsić izrazio snažnu podršku „Karavanu“ i zajedničku posvećenost unapređenju saradnje u cilju negovanja međunacionalnog i međuverkog suživota među različitim zajednicama u opštini.

Ovaj sastanak je podvukao reafirmaciju zajedničkih ciljeva mira i saradnje unutar različitih verskih zajednica u Prištini, uspostavljajući ton pun nade za buduće napore da se ojačaju veze razumevanja i saradnje.

## II. Zaključci i obavezivanja u vezi sa budućim akcijama

Inicijativa „Multietnički karavan za mir i koegzistenciju“ uspešno je omogućila niz krucijalnih dijaloga u Prištini, što je dovelo do značajnih obavezivanja ključnih lidera zajednica da unaprede međuetničko razumevanje i saradnju. Kolektivni naponi koji su prikazani tokom ovih dijaloga naglašavaju snažnu odlučnost da se suoči sa izazovima i iskoristi mogućnosti za negovanje harmoničnog multietničkog društva na Kosovu.

**Strateške obaveze verskih vođa:** Razgovori sa istaknutim verskim ličnostima kao što su biskup Dod Gjergji, Veliki imam Vedat ef. Sahiti, pastor Artur Krasniqi i protojerej Staniša Arsić istakli su vitalnu ulogu koju verske zajednice imaju u negovanju mira i jedinstva. Verske vođe su se obavezale da će:

- Pokrenuti i održavati platforme za međuverški dijalog koje će se baviti postojećim tenzijama i promovisati trajne veze među različitim verskim grupama.
- Omogućavati i podržavati inicijative fokusirane na zajednice koje ističu značaj međusobnog poštovanja i razumevanja, podstičući privrženost javnosti miru i kohabitaciji

**Uloga opštinskog rukovodstva u jačanju kohezije zajednice:** Razgovori gradonačelnika Perparima Rame osvetlili su ključnu ulogu opštine u razvoju inkluzivnog urbanog okruženja. Ono na šta se obavezao uključuje:

Sprovođenje politika i inicijativa koje aktivno neguju kulturnu raznolikost i međuetničko angažovanje, kao što su multikulturalni festivali i inkluzivne javne proslave.

- Promovisanje aktivnog učešća nevećinskih zajednica u procesima opštinskog planiranja kako bi se obezbedilo inkluzivno donošenje odluka i zastupljenost u razvoju grada.

**Zajedničke akcije za održivu promenu:** Zajednička posvećenost preoblikovanju međuetničkih odnosa na Kosovu bila je očigledna tokom svih diskusija. Primarne strategije koje su identifikovane uključuju:

Uspostavljanje „Saveta za koegzistenciju“: Ovo telo će nadgledati i integrisati međuetničke inicijative u aktivnosti za zajednice i vladine politike, podstičući dugoročnu inkluzivnost.

- Stvaranje međuverškog saveta: Radeći u partnerstvu sa vladom i međunarodnim organizacijama, ovaj savet će se fokusirati na zaštitu i poštovanje verskih objekata, promovisanje zajedničkog kulturnog nasleđa i jačanje međusobnog poštovanja.
- Regulisanje dijaloga: Zakazivanje konzistentnih sastanaka između verskih i građanskih vođa kako bi se održala otvorena komunikacija, sprovele zajedničke inicijative i obezbedilo upravljanje koje odgovara različitim potrebama i aspiracijama svih članova zajednice.

## Sastanci u Prištini: Gradonačelnik i verski lideri



Sastanak sa g. Përparim Rama,  
Gradonačelnikom opštine  
Priština, 14. avgust 2024.



Sastanak sa g. Vedat Efendi Sahiti,  
Velikim imamom Islamske zajednice Kosova  
30. jul 2024.



Sastanak sa Nj.E. Monsinjom Dod Gjergji,  
Biskupom Kosovske biskupije  
30. juli 2024.



Sastanak sa protorejajem Staniša Arsić,  
Srpska Pravoslavna Crkva Svetog Nikole  
18 oktobar, 2024.



Sastanak sa g. Artur Krasniqi,  
Pastorom Kosovske protestantske evangelističke crkve  
30. jul 2024.



## Pisma želja i očekivanja

Leonora Kryeziu, Jovana Radosavljević, Robert Muharremi, Dušan Radaković, Ilir Deda, Senad Šabović, Ramadan Ilazi, Dimitrije Obrenović, Mentor Agani i Zoran Savić

G. Përparim Rama, gradonačelnik  
Opština Priština

avgust 2024. godine

**Leonora Kryeziu,**  
**Izvršna direktorka**  
**Prištinski institut za političke studije**  
**Priština, Kosovo**

Poštovani gradonačelnice Rama,

Ja sam Leonora Kryeziu, stanovnica Prištine, rođena 1971. Pošto pripadam generaciji koja je detinjstvo i mladost provela u bivšoj Jugoslaviji, dobro se sećam kako je izgledao multietnički suživot u Prištini, sa bojama pojedinaca koje su koliko mračne koliko su i lepe, i donekle mirnog suživota.

Odrastajući u srcu Prištine, moja kuća se nalazila u naselju naseljenom komšijama Srbima, sa kojima smo, iako nismo bili bliski prijatelji, imali zajednički život u školama, na radnim mestima i u domenu kulture. Ovo poslednje je možda bila zajednička tačka susreta koja je proizvela najviše saradnje, pošto su muzika, sport i kultura gajili osećaj pripadnosti u to vreme.

Ovim pismom želim da podelim sa Vama svoja lična očekivanja i želje u vezi sa unapređenjem društvene kohezije između albanske i srpske zajednice u prestonici i ne samo tu, navodeći primere iz prošlosti već i mogućnosti koje nam sadašnjost pruža. Politika je najmoćnije oruđe u rukama lidera da utiče na živote ljudi, gradi komunikacijske mostove i ruši ih, tako da verujem da danas imate priliku da utrete put većoj društvenoj koheziji kako u našoj opštini tako i na nacionalnom nivou.

Šta je danas naš glavni grad i možemo li učiniti više da mu vratimo inkluzivnu prirodu, gde svaki građanin, Albanac i Srbin, može da oseti svoj grad? Danas Priština nije naseljena bivšim stanovnicima kosovskim Srbima. Prištinske škole su monoetničke, u bolnicama borave i dolaze u posete svi osim srpskog stanovništva. Svi znamo razloge, ali danas želim da nas izazovem i da razmislimo da li možemo da učinimo više, da li možemo da vratimo Prištinu onim građanima srpske zajednice koji žele da je dožive i osete kao svoju zemlju, mesto gde su proveli detinjstvo i školovali se, gde mogu da se osećaju bezbedno i željeno, gde njihova deca mogu da dele zajedničke školske prostore, naše bolnice bi trebalo da im budu prva adresa, kako se ne bi ponovili bolni slučajevi kao što je onaj slučaj devojčice od 15 godina koja je izgubila život, pošto nije trebalo da dođe u prištinsku bolnicu. Verujem da prestonica ima mogućnosti i da treba da radi za bogatiju budućnost u svakom pogledu.

Šta grad može da uradi za svoje građane dok se politika bavi velikim odlukama?

Prvo, verujem da organizovanje i nuđenje zajedničkih događaja u zajednici može da igra ključnu ulogu u zbližavanju ljudi, rušenju barijera čak i u tišini. Događaji kao što su zajednička pijaca (gde bi stanovnici okoline Prištine bili pozvani da izlažu i prodaju svoje proizvode) kulturni festivali, sportski turniri i javne proslave mogu da stvore prilike za stanovnike da se povežu, proslavljaju međusobne tradicije i stvaraju prijateljstva. Želim budućnost u kojoj će ovi događaji da postanu tradicija u Prištini ili čak u drugim opštinama, simbolizujući naš zajednički identitet i podstičući međusobno poštovanje među svim građanima.

Na početku sam pomenula ulogu koju su muzika i kultura imale u prošlosti. Verujem da Priština ima šta da ponudi u ovom pravcu. Naša opština je već nekoliko godina domaćin najvećeg festivala u regionu, festivala Sunčano brdo – koji po veličini prevazilazi državu i region, ali ostaje udaljen i nedostupan delu stanovništva, mladih ljudi iz srpske zajednice na Kosovu. Opština Priština, koja ima značajnu ulogu na ovom festivalu, mogla bi da promoviše festival u opštinama sa srpskom

većinom i da pozove i ponudi besplatne mogućnosti srpskoj zajednici da učestvuje na ovoj tako važnoj manifestaciji za mlade. Ništa ne spaja ljude bolje od muzike.

Drugo, druge kulturne organizacije dobrotvornog karaktera, koje organizuje civilno društvo, dobra su prilika da ih opština iskoristi i podrži. Evo samo jednog primera, dobrotvornu inicijativu poput „Biciklizam za kosovsku decu“ koju svake godine organizuje udruženje „Majka i dete“ mogla bi da podrži opština, a namenska sredstva bi mogla da idu za podršku deci srpske zajednice.

Treće, opštine mogu da iniciraju posete ili razmene između albanskih i srpskih učenika, organizuju turnire u onlajn igrama, takmičenja iz engleskog jezika, sportske turnire koji će mladim ljudima dati priliku da razbiju etničke barijere i da upoznaju jedni druge kroz kulturne i sportske događaje.

Zajednički infrastrukturni projekti, kao što su parkovi, mostovi, rekreativni objekti i društveni centri, takođe mogu da posluže kao moćni simboli jedinstva. Ovi zajednički prostori mogu da daju opipljive koristi za sve stanovnike i pokažu pozitivne rezultate zajedničkog rada. Želim da vidim budućnost u kojoj most preko reke Ibar služi kao zajednički prostor između zajednica i da takvi projekti postanu merilo naših zajedničkih napora.

Zajednički humanitarni projekti, kao što su akcije hrane, dobrotvorne akcije i podrška ugroženom stanovništvu, takođe mogu da zbliže naše zajednice. Radeći rame uz rame na ovim projektima, albanski i srpski volonteri mogu da izgrade odnose i razviju osećaj solidarnosti.

Da zaključim, nadam se da uz Vaše vođstvo i posvećenost možemo da izgradimo inkluzivniju i mirniju budućnost. Verujem da zajedničkim naporima i posvećenošću zajedničkim vrednostima možemo da stvorimo grad u kome će se svi stanovnici, bez obzira na nacionalnu pripadnost, osećati cenjeno i poštovano. Na ovaj način možemo da izgradimo društvo u kojem svi žive u slozi i miru, sa zajedničkim ciljem razvoja bolje budućnosti za buduće generacije.

S poštovanjem,  
Leonora Kryeziu

**Jovana Radosavljević,  
Izvršna direktorka  
Nova društvena inicijativa  
Severna Mitrovica, Kosovo**

Poštovani gospodine Rama,

Nadam se da će Vas ovo pismo zateći u dobrom zdravlju. Moje ime je Jovana Radosavljević, ja sam aktivistkinja civilnog društva kosovskih Srba iz Severne Mitrovice koja radi na naporima pomirenja između kosovskih Srba i kosovskih Albanaca. Pišem Vam kao deo „Multietničkog karavana za mir i kohabitaciju“ da bih podelila sa Vama svoja očekivanja i želje u vezi sa multietničkom kohabitacijom na Kosovu.

Vaša uloga kao gradonačelnika je ključna u promovisanju inkluzivnih politika i događaja koji slave naše različite kulture. Pozivam Vas da se angažujete sa nevećinskim zajednicama, pozabavite se njihovim problemima, obezbedite njihovu zastupljenost u lokalnoj upravi i omogućite povratak kosovskih Srba.

Gledajući ka budućnosti, ja imam viziju Kosova gde su multietnička kohabitacija i verska tolerancija ne samo mogući već i prihvaćeni. Nadam se da ću u Prištini videti interkulturalne centre i inicijative koje promovišu dijalog i zajedničke projekte zajednice. Osnivanje „Saveta za kohabitaciju“ sa predstavnicima različitih etničkih grupa moglo bi da bude značajan korak ka ovom cilju.

Da zaključim, ohrabrujem Vas da nastavite sa svojim naporima u izgradnji mirne i inkluzivne zajednice. Vaše vođstvo može da inspiriše druge da tako postupaju, stvarajući budućnost u kojoj će se svi osećati kao kod svoje kuće na Kosovu.

Hvala Vam na vremenu i razumevanju.

S poštovanjem,

Jovana Radosavljević



**Dr Robert Muharremi**  
**Fred C. Cuni Centar za studije mira i sukoba**  
**Ročester institut za tehnologiju na Kosovu**

Poštovani gradonačelnice, gospodine Perparime Rama,

Obraćam Vam se danas da pohvalim Vašu posvećenost vođenju Prištine kao živopisnog, modernog i inkluzivnog grada. Centar za studije mira i sukoba Fred C. Cuni na Ročester institutu za tehnologiju na Kosovu pruža akademsku platformu za proučavanje i podučavanje uzroka, praksi i posledica rata i političkog nasilja, kao i metoda upravljanja sukobima i njihovog rešavanja. Naše istraživanje pomaže akademikima, vladama, praktičarima i civilnom društvu da shvate prirodu sukoba i formulišu efikasne politike rešavanja. Naš centar je predvodnik spajanja „think-tenk“ centara (ekspertska organizacija i institucija-prim.prev.) i organizacija civilnog društva koje predstavljaju različite kosovske zajednice i neguje klimu međusobnog razumevanja i tolerancije.

Pišem Vam da izrazim svoju punu podršku i podršku našeg Centra inicijativi 'Multietnički karavan za mir i kohabitaciju'. Kosovo je multietničko, demokratsko i pluralističko društvo i verujem da je poštovanje Ustava Kosova, koji sadrži ove vrednosti i evroatlantsku orijentaciju Kosova, ne samo od suštinskog značaja, već je i suština onoga za šta se Kosovo zalaže.

Na nivou lokalne uprave, inicijative koje promovišu multietničku saradnju i versku toleranciju mogu da imaju dubok uticaj. Organizovanje događaja koji naglašavaju raznovrsno nasleđe Prištine, podsticanje programa koji promovišu razumevanje i saradnju među studentima iz različitih sredina, i aktivno obezbeđivanje da se sve etničke grupe osećaju zastupljeno u administraciji Prištine, moglo bi da bude značajno. Preduzimajući takve korake, možete da pošaljete snažnu poruku jedinstva, uključenosti i liderstva u skladu sa ustavnim vrednostima Kosova

Nadam se da ću videti da zajedno težimo društvu u kome Albanci i Srbi i sve druge zajednice žive zajedno u složnim odnosima uz razumevanje i uzajamno poštovanje.

Uveren sam da možemo stvoriti mirno i inkluzivno društvo u kojem se slavi različitost u našoj multietničkoj državi, i u kome se svaki pojedinac oseća cenjenim i poštovanim.

Hvala Vam na Vašoj posvećenosti ovom plemenitom cilju.

Iskreno Vaš

Dr Robert Muharremi

**Dušan Radaković, izvršni direktor**  
**Centar za zastupanje demokratske kulture (ACDC)**  
**Severna Mitrovica, Kosovo**

Poštovani gradonačelnice Prparime Rama,

Moje ime je Dušan Radaković i ja sam izvršni direktor Centra za zastupanje demokratske kulture (ACDC). Rođen sam 1984. godine u Mitrovici i duboko sam posvećen negovanju međuetničkog dijaloga i saradnje od kraja sukoba na Kosovu. Tokom godina, učestvovao sam u brojnim multietničkim inicijativama, radeći zajedno sa raznim međunarodnim organizacijama na promovisanju mira i razumevanja među različitim zajednicama.

Sa diplomom magistra prava i velikim iskustvom u civilnom društvu, uključujući uloge u upravljanju medijima i projektima, posvetio sam svoju karijeru zalaganju za demokratske vrednosti i ljudska prava. Svrha ovog pisma je da podelim moja lična očekivanja i želje u vezi sa unapređenjem multietničke kohabitacije na Kosovu, kao deo Multietničkog karavana za mir i kohabitaciju.

Očekujem da će vaše vođstvo utrti put za inkluzivne politike urbanog razvoja koje će prihvatiti i slaviti sve etničke zajednice u Prištini. Podsticanje javnih događaja koji promovišu kulturnu raznolikost i podrška forumima međuetničkog dijaloga bi bili od ključnog značaja.

Moja je želja je da vidim budućnost u kojoj je multietnička kohabitacija norma na Kosovu, posebno u opštinama poput Prištine. Zamišljam zajednice u kojima se etničke i verske razlike slave kao snage, a ne kao izvori podela. U tom smislu, dugoročni ciljevi mogu da uključe uspostavljanje održivih programa koji promovišu obrazovanje o kulturnoj raznolikosti, podržavanje zajedničkih projekata za zajednice i obezbeđivanje jednake zastupljenosti svih etničkih i verskih grupa u lokalnoj upravi.

Koristim ovu priliku da Vas pozovem da se aktivno angažujete u izgradnji mirne i inkluzivne zajednice podržavajući međuetničke inicijative, promovišući politike koje osiguravaju jednake mogućnosti za sve, i podstičući otvoren i uvažavajući dijalog između različitih etničkih grupa

Završavam ovo pismo u pozitivnom tonu, uz moju nadu u svetliju budućnost u kojoj će naši kolektivni naponi da dovedu do zaista harmoničnog i multietničkog društva na Kosovu. Uveren sam da, uz našu zajedničku posvećenost, možemo da napravimo značajne korake ka ovom plemenitom cilju.

Srdačan pozdrav,

Dušan Radaković

**Ilir Deda,**  
**Aktivista civilnog društva**  
**Priština, Kosovo**

Poštovani gradonačelnice Rama,

Bio sam angažovan i uključen oko ključnih pitanja za Kosovo i zapadni Balkan više od dve decenije u različitim ulogama, uključujući očuvanje i unapređenje različitosti u našoj zemlji. Svrha ovog pisma je da istraži mogućnosti za početak stvaranja kulture mira u našoj zemlji i da proširi Vaše angažovanje u promociji Prištine kao grada koji je otvoren za sve ljude, što uključuje multietničku kohabitaciju u našoj prestonici. Ovo je posebno važno sada kada sve više jačaju populistički i isključivi stavovi.

Verujem da postoji nekoliko kratkoročnih i dugoročnih koraka koje možete da preduzmete i uspostavite ih u praksi.

Kratkoročno, prvi korak bi bila poseta selu Bernica, gde živi većina lokalnih Srba. Svrha ove posete bi trebalo da bude da se čuje od lokalnog stanovništva o trenutnom stanju stvari i da se istraže dalje mogućnosti da opština odgovori na njihove potrebe. Ako je izvodivo, stalni dijalog sa zajednicom bi mogao da bude uspostavljen i mogli bi da se unaprede projekti lokalnog razvoja, uključujući uvođenje specifičnih mera za očuvanje zajednice i njenog blagostanja.

Druga prioritetna poseta bila bi Crkvi Svetog Nikole i susret sa protojerejem crkve. Crkva igra značajnu ulogu za srpsko stanovništvo, a poseta bi mogla da dovede do većeg razumevanja Vaše kancelarije o potrebama crkve i povećane pomoći Srbima koji žive u opštini Priština. Crkva ima odličan uvid u broj Srba koji žive u našoj opštini i njihovim specifičnim potrebama kojima se Vaša kancelarija može baviti.

Vi imate centralnu ulogu u transformaciji našeg glavnog grada tako što ćete istražiti načine da bi se uspostavile strukture zasnovane na vrednostima koje će omogućiti Prištini da bude prestonica otvorena za sve. U tom smislu, ljubazno Vam predlažem da razmotrite sledeće dugoročne inicijative za negovanje međuetničke i međuverske harmonije u Prištini:

1. Permanentni forum sa predstavnicima stanovništva u Bernici, koji bi se sastajao najviše 4 puta godišnje, gde bi se raspravljalo i bavilo otvorenim pitanjima iz oblasti upravljanja;
2. Formiranje saveta za međuverski dijalog sa predstavnicima Islamske zajednice, Katoličke crkve, Protestantske crkve i Srpske pravoslavne crkve. Ovaj savet bi takođe mogao da posluži kao osnova za redovan dijalog između opštine i lokalnih verskih institucija, uključujući veće razumevanje među lokalnim verskim vođama.
3. Inicijativa 'Priština otvoren grad za sve' – ova akcija bi uključivala viziju mirnog i inkluzivnog glavnog grada.

Čvrsto verujem da je Vaše vođstvo od presudnog značaja za ovu tačku razvoja naše zemlje, i izražavam nadu da ćete razmotriti predložene akcije.

Uz iskreni pozdrav,

Ilir Deda

**Senad Šabović,**  
**Viši savetnik**  
**Evropski institut za mir**  
**Brisel – Priština**

Uvaženi gradonačelnice Rama,

Moje ime je Senad Šabović i pišem Vam kao pobornik projekta *Multietnički karavan za mir i kohabitaciju*. Radim kao viši savetnik u Evropskom institutu za mir, sa primarnim fokusom na podršku dijalogu uz posredovanje EU i procesu normalizacije uopšte. Moja organizacija je deo koalicije civilnog društva, koja se zove Kosovska građanska alternativa (KGA), koja nastoji da pruži opipljiv doprinos u ovoj oblasti. Osim kratkih angažmana u inostranstvu, ponosan sam stanovnik Prištine i želim da iskoristim ovu priliku da Vam se takođe zahvalim za vaše vođstvo i vizionarsko upravljanje našim voljenim gradom.

Cilj ovog pisma je da mi omogući da izrazim svoja očekivanja od Vas u pogledu multietničnosti i suživota. Kao što znamo, Republika Kosovo je definisana kao multietnička država svih njenih građana i zajednica. Ovi principi su čvrsto ugrađeni u ustavni i pravni sistem Kosova. Oni i dalje ostaju ključno očekivanje naših zapadnih partnera i organizacionog sistema evroatlantske zajednice, kojoj težimo. Kao takvi, principi multietničnosti, razumevanja i mirne kohabitacije trebalo bi da budu u potpunosti reflektovani u našem glavnom gradu. Dosta je posla urađeno i od strane grada i države na tom planu, ali treba da se dodatno učvrsti i proširi, posebno u ovom trenutku pojačanih tenzija i zaustavljene normalizacije. Sa velikim poštovanjem sam primetio neke od Vaših doprinosa u ovom pogledu. Posebno je za pohvalu Vaša podrška Bošnjačkom centru za zajednicu u Prištini i Vaš angažman sa gradonačelnicom Sarajeva. Vaš nepopulistički pristup rukovođenju koje je orijentisano ka upravljanju je takođe veoma cenjen kao pogodan za praktično angažovanje među zajednicama.

Kolege iz projekta i ja želimo da Vas ohrabrimo da proširite ove inicijative i da Vam ponudimo nekoliko sugestija u vezi sa tim. Uopšteno govoreći, korišćenje mogućnosti da se naglasi multietničnost kao vrednost je izuzetno korisno. Ovo može da uključuje saopštenja za štampu ili sadržaj na društvenim mrežama od strane Vas i opštine na jezicima zajednica, na primer povodom njihovih nacionalnih ili verskih praznika. To takođe može da uključuje Vaše javne posete centrima za zajednice u opštini, kao što je Centar srpske zajednice u blizini pravoslavne crkve u Prištini, Bošnjački centar u Prištini ili slično mesto za romsku zajednicu. Zajedničke izjave vezane za ove posete, koje podstiču mirnu kohabitaciju i multietničnost, bile bi veoma dobrodošle.

Konkretnije, mogli biste da preuzmete inicijativu za zajedničke međuopštinske projekte koje vodi Priština i koji se sprovode sa odabranim multietničkim opštinama, kao što su Gračanica, Kamenica ili Štrpce. Ovo bi bio odličan način da se angažujete na izgradnji poverenja orijentisanom ka razvoju. Moglo bi da se to razvije u stalnu strukturu međuopštinske saradnje koja bi zatim mogla da se angažuje sa Asocijacijom opština Kosova na projektima koji odražavaju isti koncept.

Budite uvereni, uvaženi gradonačelnice, da će moje kolege iz Evropskog instituta za mir, iz ovog projekta, kao i iz pomenute koalicije KGA, biti više nego voljni da pruže opipljivu podršku Vama i Vašem timu u sprovođenju predloga koji su ovde izneti.

Sa velikim poštovanjem i uvažavanjem,

Senad Šabović

**Ramadan Ilazi,**  
**Šef istraživanja**  
**Kosovski centar za bezbednosne studije**  
**Priština, Kosovo**

Poštovani gradonačelnice Rama,

Moje ime je Ramadan Ilazi i trenutno sam šef istraživanja u Kosovskom centru za bezbednosne studije (KCBS). Imam iskustvo iz oblasti mirovnih studija, magistrirao sam na Univerzitetu Sent Endruz i doktorirao na Univerzitetu grada Dablina (DCU), a posvetio sam svoju karijeru promovisanju Kosova kao demokratskog i raznolikog društva. Neke od mojih uloga su uključivale i bavljenje aktivizmom, vodio sam organizacije i bio sam zamenik ministra za evropske integracije.

Ustav Kosova počinje vizijom izgradnje budućnosti kao slobodna, demokratska i miroljubiva zemlja za sve svoje građane. Ova vizija je od presudnog značaja i naša je zajednička odgovornost da je ostvarimo. Ono što je centralno za ovu viziju je ideja da je Kosovo dom svim svojim građanima, koji treba da osećaju pripadnost i ponos.

Raznolikost je ključna snaga Kosova i treba je slaviti i negovati. Civilno društvo i javne institucije moraju da rade zajedno na negovanju tolerancije, kohabitacije i na obrazovanju protiv diskriminacije.

Vaša uloga, kao gradonačelnika Prištine, u promovisanju različitosti je od vitalnog značaja. Vaše vođstvo može da inspiriše inkluzivni politički diskurs i politike. Ohrabrujem Vas da implementirate inicijative koje slave kulturnu i etničku raznolikost Kosova u našim školama. Na primer, organizovanje događaja u prištinskim osnovnim i srednjim školama koji naglašavaju različite kulture, hranu i tradicije može da podstakne osećaj jedinstva. Nastavnici mogu biti osnaženi da istražuju teme jednakosti, tolerancije i prihvatanja kroz umetnost i aktivnosti u učionici. Osnivanje aktivnih debatnih klubova širom škola može da poduči kritičkom razmišljanju i da pomogne učenicima da razumeju različite perspektive.

Štaviše, organizovanje kulturnih poseta za studente kako bi iz prve ruke iskusili bogatstvo različitosti Kosova može biti transformativno. Ove inicijative mogu da stvore model kohabitacije koji inspiriše druge regione i gradi kohezivnije društvo.

Nadam se i uveren sam u vašu posvećenost ovom cilju.

Hvala Vam,

Ramadan Ilazi

**Dimitrije Obrenović,**  
**Koordinator projekta**  
**NVO Aktiv**

Poštovani gospodine Rama,

Nadam se da će vas ovo pismo naći u dobrom zdravlju. Moje ime je Dimitrije Obrenović, ja sam aktivista civilnog društva kosovskih Srba iz Severne Mitrovice. Duboko sam posvećen naporima za pomirenje između kosovskih Srba i kosovskih Albanaca. Pišem Vam kao deo Multietničkog karavana za mir i kohabitaciju, kako bih podelio sa Vama svoja očekivanja i želje u vezi sa multietničkom kohabitacijom na Kosovu.

Vaša uloga, kao gradonačelnika, je od ključnog značaja za promovisanje inkluzivnih politika i događaja koji slave naše raznolike kulture. Pozivam Vas da se angažujete sa nevecinskim zajednicama, pozabavite se njihovim problemima, obezbedite njihovu zastupljenost u lokalnoj upravi i omogućite povratak kosovskih Srba.

Gledajući ka budućnosti, moja vizija je Kosovo gde je multietnička kohabitacija realnost. Nadam se da ću u Prištini videti interkulture centre i inicijative koje promovišu dijalog i zajedničke projekte za zajednice. Osnivanje „Saveta za kohabitaciju“ sa predstavnicima različitih etničkih grupa može da bude značajan korak ka ovom cilju.

Da zaključim, ohrabrujem Vas da nastavite da gradite mirnu i inkluzivnu zajednicu. Vaše vođstvo može da inspiriše i druge da slede taj primer, stvarajući budućnost u kojoj će se svi osećati na Kosovu kao kod svoje kuće.

Hvala Vam na Vašem vremenu i razumevanju.

S poštovanjem,

Dimitrije Obrenović

**Mentor Agani, viši istraživač**  
**Kosovski institut za istraživanje i razvoj politike**  
**Priština, Kosovo**

Uvaženi gospodine gradonačelnice Rama,

Moje ime je Mentor Agani, i ja sam viši istraživač u KIPRED-u, Kosovskom institutu za istraživanje i razvoj politike, kao i predavač na koledžu Dardanija u Prištini. Takođe sam predavao (2003-2016) na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Prištini. Pišem Vam ovo pismo da bih izrazio neka svoja očekivanja i želje u vezi sa međuetničkim suživotom na Kosovu.

Uveren sam da vi i opština Priština pod vašim vođstvom, možete da date dragocen doprinos za to. Opština Priština nije samo glavni grad Kosova i svih njenih građana, već je i glavni grad svih etničkih zajednica na Kosovu – nešto što se često zanemaruje zbog činjenice da se ova opština ne odlikuje visokim nivoom etničke pomešanosti svog stanovništva. Ali ovaj aspekt ne treba zanemariti: Priština mora nužno da se reflektuje kao glavni grad svih etničkih zajednica na Kosovu, a posebno srpske zajednice – ako Priština sebe ne smatra glavnim gradom kosovskih Srba, onda nije problem to što kosovski Srbi neće smatrati Prištinu svojom prestonicom i da će, posledično, svoju prestonicu tražiti negde drugde, ali jeste to da će imati legitimno pravo da tako učine.

Opština Priština, sa svim svojim direkcijama, trebalo bi da uspostavi kontakte sa kosovskim Srbima (iz Prištine, iz okolnih opština i sa celog Kosova), kako bi ustanovila šta može da učini da bi kosovski Srbi osećali da je Priština kao glavni grad njihova. Evo ideje, opština Priština može da ustanovi godišnji Dan multietničnosti na neki dan u toku godine, u kojem će na nekom trgu u Prištini biti organizovan susret građana svih etničkih zajednica, a posebno Albanaca i Srba, a nakon toga će uslediti multietnički defile kroz grad i zajednički obilazak prištinskih kafe barova i restorana.

Kroz opštinsku saradnju može se dogovoriti da se ovaj (prištinski) Dan multietničnosti organizuje u okolnim opštinama sa srpskom većinom (ili sa značajnim delom srpskog stanovništva), koji će takođe organizovati defile multietničnosti, ali u kojima bi tada Srbi ugostili Albance. Ovo može da stvori mogućnosti za Albance i Srbe da se takmiče u gostoprimstvu.

Zaista, ovo se može povezati sa brojnim drugim zajedničkim albansko/srpskim profesionalnim aktivnostima, kao što su sastanci i konferencije o pitanjima vezanim za opštinske aktivnosti, a posebno onim u vezi sa međuetničkom kohabitacijom.

Ovo je samo jedna ideja, a možemo naći mnogo sličnih. Svaka opštinska uprava može da da neke ideje o međuetničkoj saradnji. Cilj bi trebalo da bude da se kosovskim Srbima stavi do znanja da ih Priština smatra svojim građanima. A ukoliko bi ovo učinilo da kosovski Srbi smatraju Prištinu svojom prestonicom, Kosovo će sigurno biti bolje mesto za život.

Hvala Vam, i srdačan pozdrav,

Mentor Agani

**Zoran Savić, Koordinator projekta  
NVO AKTIV  
Severna Mitrovica, Kosovo**

Poštovani gradonačelnice Peparime Rama,

Moje ime je Zoran Savić, ja sam koordinator projekta u nevladinoj organizaciji Aktiv, iz Severne Mitrovice. Iako sam rođen u Puli, u Hrvatskoj, zapravo živim u Mitrovici već 30 godina i aktivno sam uključen u društveni život na Kosovu, kako kroz rad, tako i kroz kulturni život, s obzirom da sam i muzičar, a učestvovao sam i u raznim međuetničkim projektima sa muzičarima albanske nacionalnosti

Istovremeno, dugi niz godina sam radio kao novinar na portalu Kosovo Sever – KoSSev, i kroz ovaj posao sam se još više upoznao sa političkom, bezbednosnom i verskom situacijom na Kosovu. I danas saradujem sa mnogim albanskim novinarima i urednicima, kako projektno tako i kroz poslove koji nisu povezani sa tim.

Vaša pozicija gradonačelnika Prištine, glavnog grada Kosova, može mnogo da pomogne u promovisanju poruka mira i jedinstva. Stoga, unapred se radujem Vašoj podršci u organizovanju međuetničkih dijaloga i projekata za zajednice koji uključuju različite etničke grupe koje rade zajedno.

U tom duhu, nadam se budućnosti u kojoj će multietnička kohabitacija da postane norma na Kosovu. Zamišljam zajednice u kojima se etničke razlike prihvataju kao prednosti, a ne kao izvori podela. U tom cilju, možete da se fokusirate na kreiranje održivih programa edukacije o verskoj raznolikosti i toleranciji, podržavajući zajedničke projekte za zajednice i osiguravajući jednaku zastupljenost svih verskih grupa u lokalnoj upravi.

Stoga Vas ohrabrujem da aktivno učestvujete u stvaranju mirne i inkluzivne zajednice podržavajući međuetničke inicijative, zalažući se za politike koje garantuju jednake mogućnosti za sve, i podstičući otvoren i uvažavajući dijalog između različitih etničkih grupa.

Završavam ovo pismo uz nadu, zamišljajući budućnost u kojoj će naši udruženi naponi da neguju istinski harmonično i multietničko društvo na Kosovu. Siguran sam da uz našu zajedničku posvećenost možemo da postignemo izuzetan napredak ka ovom vrednom cilju.

Hvala Vam na Vašem vremenu i razumevanju.

S poštovanjem,

Zoran Savić





## Pisma očekivanja i želja

Ljeonora Kryeziu, Jovana Radosavljević, Robert Muharremi, Dušan Radaković, Ilir Deda, Senad Šabović, Ramadan Ilazi, Dimitrije Obrenović, Mentor Agani i Zoran Savić

g. Naim ef. Tërnavë  
Muftija kosovski

jul 2024

**Leonora Kryeziu, izvršna direktorka  
Prištinski institut za političke studije  
Priština, Kosovo**

Uvaženi gospodine Tërnavë,

Ja sam Leonora Kryeziu, stanovnica Prištine, rođena 1971. Pošto pripadam generaciji koja je detinjstvo i mladost provela u bivšoj Jugoslaviji, dobro se sećam kako je izgledao multietnički suživot u Prištini, bojama pojedinaca koje su koliko mračne koliko su i lepe, i donekle mirnog suživota.

Ovim pismom želim da podelim sa vama svoja lična očekivanja i želje u vezi sa unapređenjem društvene kohezije između albanske i srpske zajednice u prestonici i ne samo tu, navodeći primere iz prošlosti ali takođe i mogućnosti koje nam sadašnjost pruža.

Što se tiče verske zajednice, duboko cenim ulogu koju imate u promovisanju jedinstva i međusobnog razumevanja među različitim etničkim i verskim grupama. U društvu koje je često podeljeno po etničkim linijama, verujem da verske vođe imaju moć da ujedine ljude i da ih inspirišu ka miru i harmoniji.

Vaša uloga je veoma važna u prenošenju poruka tolerancije i mira, podstičući svoje sledbenike da prihvate ove vrednosti kao važne za naš suživot. Zajedničke humanitarne inicijative i programi društveno korisnih usluga mogu da pomognu da se premoste podele i neguje solidarnost između albanske i srpske zajednice. Kroz uključivanje u takve zajedničke aktivnosti, možemo da izgradimo odnose zasnovane na empatiji i međusobnom uvažavanju.

Pokušajmo zajedno da stvorimo društvo u kome se svaki stanovnik, bez obzira na etničku pripadnost ili poreklo, oseća cenjenim i poštovanim. Verujem u našu zajedničku sposobnost da izgradimo harmoničnu zajednicu za buduće generacije.

S poštovanjem,

Leonora Kryeziu

**Jovana Radosavljević,  
Izvršna direktorka  
Nova društvena inicijativa  
Severna Mitrovica, Kosovo**

Uvaženi muftijo Tërnavë,

Nadam se da će Vas ovo pismo zateći u dobrom zdravlju. Moje ime je Jovana Radosavljević, ja sam aktivistkinja civilnog društva kosovskih Srba iz Severne Mitrovice. Duboko sam posvećena naporima za pomirenje između kosovskih Srba i kosovskih Albanaca. Pišem Vam kao deo „Multietničkog karavana za mir i kohabitaciju“ da bih podelila sa Vama svoja očekivanja i želje u vezi sa multietničkom kohabitacijom na Kosovu

Vaše vođstvo unutar Islamske zajednice Kosova može da u velikoj meri promoviše međuetničku kohabitaciju. Ohrabrivanje dijaloga i saradnje između različitih verskih i etničkih grupa može da izgradi mostove razumevanja. Pozivam Vas da podržite programe za zajednice koji okupljaju ljude iz različitih sredina i promovišu zajedničke društveno korisne projekte.

Gledajući ka budućnosti, zamišljam Kosovo u kojem je multietnička kohabitacija prihvaćena. Redovni međuverški sastanci i interkulturalne inicijative mogu da podstaknu dijalog i saradnju. Vaše propovedi i javna obraćanja mogu naglasiti jedinstvo, toleranciju i poštovanje za sve.

Da zaključim, ohrabrujem Vas da nastavite sa svojim naporima u izgradnji mirne i inkluzivne zajednice. Vaše vođstvo može da inspiriše druge da stvore budućnost u kojoj će se svi osećati kao kod svoje kuće na Kosovu.

Hvala Vam na vremenu i razumevanju.

S poštovanjem,

Jovana Radosavljević

**dr Robert Muharremi**  
**Fred C. Cuni Centar za studije mira i sukoba**  
**Ročester institut za tehnologiju na Kosovu**  
**Priština, Kosovo**

Uvaženi muftijo kosovski, gospodine Naim Tërnav,

Obraćam Vam se da izrazim svoje najdublje poštovanje prema Vašem vođstvu i važnoj ulozi koju igrate u negovanju mira i razumevanja na Kosovu. Centar za studije mira i sukoba Fred C. Cuni na Ročester institutu za tehnologiju na Kosovu pruža akademsku platformu za proučavanje i podučavanje uzroka, praksi i posledica rata i političkog nasilja, kao i metoda upravljanja sukobima i njihovog rešavanja. Naše istraživanje pomaže akademikima, vladama, praktičarima i civilnom društvu da shvate prirodu sukoba i formulišu efikasne politike rešavanja. Naš centar je predvodnik spajanja „think-tenk“ centara (ekspertska organizacija i institucija-prim.prev.) i organizacija civilnog društva koje predstavljaju različite kosovske zajednice i neguje klimu međusobnog razumevanja i tolerancije.

Pišem Vam da izrazim svoju punu podršku i podršku našeg Centra inicijativi 'Multietnički karavan za mir i kohabitaciju'. Kosovo je multietničko, demokratsko i pluralističko društvo i verujem da je poštovanje Ustava Kosova, koji sadrži ove vrednosti i evroatlantsku orijentaciju Kosova, ne samo od suštinskog značaja, već je i suština onoga za šta se Kosovo zalaže.

Kao vođa koga poštuju sve zajednice, Vaš glas ima značajnu težinu. Nadam se da ćete se aktivno angažovati u promovisanju etničke, kulturne i verske tolerancije između svih zajednica na Kosovu. Pozivam Vas da nastavite svoj neprocenjiv rad na promovisanju multietničkog Kosova gde se svi građani, bez obzira na poreklo, osećaju poštovano i bezbedno. Vaše vođstvo može da inspiriše versku toleranciju i razumevanje, podstičući istinski dijalog i saradnju između svih zajednica. Ovo će biti od suštinskog značaja za mirno Kosovo koje pripada svim njegovim zajednicama.

Nadam se da ću videti da zajedno težimo društvu u kome Albanci i Srbi i sve druge zajednice žive zajedno u složnim odnosima uz razumevanje i uzajamno poštovanje.

Uveren sam da možemo stvoriti mirno i inkluzivno društvo u kojem se slavi različitost u našoj multietničkoj državi, i u kome se svaki pojedinac oseća cenjenim i poštovanim.

Hvala Vam na Vašoj posvećenosti ovom plemenitom cilju.

Iskreno Vaš,

dr Robert Muharremi

**Dušan Radaković, izvršni direktor**  
**Centar za zastupanje demokratske kulture (ACDC)**  
**Severna Mitrovica, Kosovo**

Uvaženi muftijo Naim ef. Tërnavë,

Moje ime je Dušan Radaković i ja sam izvršni direktor Centra za zastupanje demokratske kulture (ACDC). Rođen sam 1984. godine u Mitrovici i duboko sam posvećen negovanju međuetničkog dijaloga i saradnje od kraja sukoba na Kosovu. Tokom godina, učestvovao sam u brojnim multietničkim inicijativama, radeći zajedno sa raznim međunarodnim organizacijama na promovisanju mira i razumevanja među različitim zajednicama.

Sa diplomom magistra prava i velikim iskustvom u civilnom društvu, uključujući uloge u upravljanju medijima i projektima, posvetio sam svoju karijeru zalaganju za demokratske vrednosti i ljudska prava. Svrha ovog pisma je da podelim moja lična očekivanja i želje u vezi sa unapređenjem multietničke kohabitacije na Kosovu, kao deo Multietničkog karavana za mir i kohabitaciju.

Vaša ugledni položaj u Islamskoj zajednici može da pomogne u promovisanju poruka mira i jedinstva. Unapred se radujem Vašoj podršci organizovanju međuverškog dijaloga i projekata za zajednice međusobnog poštovanja i razumevanja među verskim zajednicama je od vitalnog značaja. Nadam se da ćete se zalagati za obrazovne programe koji uče toleranciji i prihvatanju.

U tom duhu, ja se nadam budućnosti u kojoj će multietnička kohabitacija da postane norma na Kosovu. Zamišljam zajednice u kojima se etničke i verske razlike prihvataju kao snaga, a ne kao izvori podela. U tom cilju, možda bi ste mogli da se fokusirate na stvaranje održivih programa koji vrše edukaciju u vezi sa o kulturnom raznolikošću i tolerancijom, daju podršku projektima za zajednice i staraju se o postojanju jednake zastupljenosti svih etničkih i verskih grupa u lokalnoj upravi.

Stoga Vas ohrabrujem da aktivno učestvujete u stvaranju mirne i inkluzivne zajednice kroz podršku međuetničkim inicijativama, promovišući politike koje osiguravaju jednake prilike za sve, i podstičući otvoren dijalog pun poštovanja između različitih etničkih i verskih grupa.

Završavam ovo pismo sa nadom, zamišljajući budućnost u kojoj će naši ujedinjeni napori da stvore zaista harmonično i multietničko društvo na Kosovu. Uveren sam da, uz našu zajedničku posvećenost, možemo da napravimo značajne korake ka ovom vrednom cilju.

Dušan Radaković

**Ilir Deda,**  
**Aktivista civilnog društva**  
**Priština, Kosovo**

Uvaženi muftijo Tërnavë,

Angažovan sam i uključen u ključna pitanja za Kosovo i zapadni Balkan više od dve decenije u različitim ulogama, uključujući očuvanje i unapređenje različitosti u našoj zemlji.

Svrha ovog pisma je da istraži mogućnosti da proširite svoje učešće u promociji Prištine kao grada koji je otvoren za sve ljude, što uključuje multietničku i multiversku kohabitaciju u našem glavnom gradu. Ovo je posebno važno sada kada sve više jačaju populistički i isključivi stavovi.

Međureligijski harmonija je bila jedna od osnovnih vrednosti naše nacije, a Islamska zajednica Kosova ima centralnu ulogu u očuvanju i promovisanju ove vrednosti. Verujem da postoji nekoliko kratkoročnih i dugoročnih gestova koji se mogu uzeti od vas i uspostaviti u praksi. Nekoliko proizilazi iz prošlih praksi.

U prošlosti, postojala je praksa gde su verski poglavari jedni drugima javno čestitali najvažnije verske praznike. Ponovno uvođenje ove prakse, iako simbolično, predstavljalo bi početni korak ka unapređenju međureligijskog poštovanja u našoj zemlji. To bi značilo poštovanje najvažnijih verskih praznika za pripadnike katoličke, protestantske i pravoslavne zajednice.

Međuerski dijalog i veće razumevanje je moderan oblik koji ima za cilj da unapredi kohabitaciju i međureligijsku harmoniju. Iako živimo u vremenima kada se harmonija ne ceni, verujem da Kosovo, s obzirom na svoju jedinstvenu istoriju, može da uspostavi međuerski dijalog na lokalnom opštinskom nivou, kako bi započelo sa stvaranjem kulture mira. Ovaj forum bi unapredio međusobno razumevanje lokalnih verskih vođa, uključujući i razumevanje sa lokalnim opštinskim vlastima. Takođe bi služio kao forum za diskusiju i rešavanje odgovarajućih potreba svake od verskih zajednica.

I za kraj, poseta lokalnim pravoslavnim verskim vođama bi imala značajan uticaj na unapređenje međuetničke mirne kohabitacije u našoj zemlji. Kosovo će biti uspešno samo ako sačuva svoj multietnički karakter, a Islamska zajednica Kosova ima svoje zakonito mesto u očuvanju i unapređenju ovog karaktera naše države.

Čvrsto verujem da je Vaše vođstvo od presudnog značaja za ovu tačku razvoja naše zemlje, i izražavam nadu da ćete razmotriti predložene akcije.

Srdačan pozdrav

Ilir Deda

**Senad Šabović, viši savetnik**  
**Evropski institut za mir**  
**Brisel – Priština**

Uvaženi veliki muftijo Tërnavo,

Moje ime je Senad Šabović i pišem Vam kao pobornik projekta *Multietnički karavan za mir i kohabitaciju*. Radim kao viši savetnik u Evropskom institutu za mir, sa primarnim fokusom na podršku dijalogu uz posredovanje EU i procesu normalizacije uopšte. Moja organizacija je deo koalicije civilnog društva, koja se zove Kosovska građanska alternativa (KGA), koja nastoji da pruži opipljiv doprinos u ovoj oblasti

Cilj ovog pisma je da mi omogući da izrazim svoja očekivanja od Vas u pogledu multietničnosti i suživota. Kao što znamo, Republika Kosovo je definisana kao multietnička država svih njenih građana i zajednica. Ovi principi su čvrsto ugrađeni u ustavni i pravni sistem Kosova. Oni takođe nastavljaju da budu ključno očekivanje naših međunarodnih partnera i organizacionog sistema evroatlantske zajednice, kojoj težimo. Kao takvi, principi multietničnosti, razumevanja i mirne kohabitacije trebalo bi da se u potpunosti odraze na verski život naše zemlje. Dosta posla je urađeno na tom planu, ali bi to trebalo da se dodatno učvrsti i proširi, posebno u ovom vremenu pojačanih tenzija i zaustavljene normalizacije. Tokom godina, a posebno kao politički direktor Misije OEBS-a na Kosovu (2015-2020), primetio sam sa velikim poštovanjem neke od Vaših doprinosa u ovom pogledu. Vaše angažovanje sa liderima i predstavnicima drugih vera zastupljenih na Kosovu i Vaše vođstvo u kontekstu različitih okvira međuveruskog dijaloga i različitih inicijativa međuveruske praktične saradnje je posebno impresivno.

Kolege iz projekta i ja želimo da Vas ohrabrimo da proširite ove inicijative i ponudimo nekoliko sugestija u vezi sa tim. Uopšteno uzev, korišćenje mogućnosti da se istakne multietničnost kao vrednost je izuzetno korisno. Ovo može da uključi zajednička saopštenja za štampu, sadržaj društvenih medija ili zajedničke posete sa različitim verskim ili institucionalnim vođama centrima i mestima za zajednice. Omogućavanje uključivanja poštovanja verske i etničke raznolikosti u propovedi tokom džuma-namaza, kao što sam siguran da se već dešava, takođe bi bio efikasan način da se doprinese.

Konkretnije rečeno, mogli biste da pokrenete inicijativu za stvaranje Međuveruskog saveta zajedno sa liderima drugih vera na Kosovu, koji bi koordinisao i savetovao državne i međunarodne donatore u pogledu zaštite i rehabilitacije ugroženih verskih objekata širom Kosova. Ovo ne samo da bi poboljšalo fizičko blagostanje ovih lokacija, već bi i kontinuirano potvrđivalo poruku Mira, koja je čvrsto utkana u muslimansku veru, kako na Kosovu tako i širom sveta.

Budite uvereni, uvaženi veliki muftijo, da će moje kolege iz Evropskog instituta za mir, iz ovog projekta, kao i iz pomenute koalicije KGA, biti više nego voljni da Vama i Vašim kolegama verskim vođama pruže opipljivu podršku u sprovođenju predloga koji su ovde izneti.

Sa velikim poštovanjem i uvažavanjem

Senad Šabović

**Ramadan Ilazi, šef istraživanja**  
**Kosovski centar za bezbednosne studije**  
**Priština, Kosovo**

Uvaženi gospodine Tërnavë,

Moje ime je Ramadan Ilazi i trenutno sam šef istraživanja u Kosovskom centru za bezbednosne studije (KCBS). Imam iskustvo iz oblasti mirovnih studija, magistrirao sam na Univerzitetu Sent Endruz i doktorirao na Univerzitetu grada Dablina (DCU), a posvetio sam svoju karijeru promovisanju Kosova kao demokratskog i raznolikog društva. Neke od mojih uloga su uključivale i bavljenje aktivizmom, vodio sam organizacije i bio sam zamenik ministra za evropske integracije

Ustav Kosova počinje vizijom izgradnje budućnosti kao slobodna, demokratska i miroljubiva zemlja za sve svoje građane. Ova vizija je od presudnog značaja i naša je zajednička odgovornost da je ostvarimo. Ono što je centralno za ovu viziju je ideja da je Kosovo dom svim svojim građanima, koji treba da osećaju pripadnost i ponos.

Raznolikost je suštinska snaga Kosova i trebalo bi je slaviti i negovati. Civilno društvo i javne institucije moraju da rade zajedno na negovanju tolerancije, kohabitacije i obrazovanja protiv diskriminacije.

Vaša uloga, u svojstvu velikog muftije Kosova, u promovisanju mira i tolerancije je od najveće važnosti. Islam, kao religija koja voli mir, treba da predvodi ove napore. Podstičem Vas da sprovedite učenja u džamijama koja naglašavaju toleranciju, prihvatanje i vrednost našeg raznolikog društva. Ova učenja mogu da igraju značajnu ulogu u oblikovanju inkluzivnije zajednice koja ima više razumevanja. Na primer, tokom redovnih predavanja petkom, khutbah, ili neka gostujući hatib održi predavanje na temu tolerancije.

Štaviše, predlažem organizovanje redovnih zajedničkih sastanaka svih verskih vođa na Kosovu. Ovi sastanci mogu da posluže kao platforma za dijalog i saradnju, dovodeći do zajedničkih izjava i inicijativa koje promovišu međusobno poštovanje među različitim verskim zajednicama. Takva saradnja može da posluži kao snažan primer svim građanima i da pojača poruku suživota i harmonije. Konkretno inicijative, kao što su međuverški dijalozi, projekti za zajednice i događaji kulturne razmene, mogu da dodatno unaprede naše napore.

Nadam se i uveren sam u Vašu posvećenost ovom cilju.

Vaše vođstvo i principi Islama mogu da inspirišu budućnost u kojoj se različitost Kosova smatra izvorom snage i ponosa.

Hvala Vam,

Ramadan Iljazi



**Dimitrije Obrenović, koordinator projekta**  
**NVO Aktiv**  
**Severna Mitrovica, Kosovo**

Uvaženi muftijo Naim ef. Tërnav,

Moje ime je Dimitrije Obrenović, ja sam aktivista za ljudska prava i živim u Severnoj Mitrovici. Težim jednakim ljudskim pravima i boljem negovanju međureligijske saradnje, čvrsto verujući da je dalja saradnja neophodna za bolju budućnost.

Vaša uticajna pozicija u muslimanskoj zajednici može da pomogne u promovisanju poruka mira i jedinstva. Unapred se radujem Vašoj podršci u organizovanju međuverških dijaloga i projekata za zajednice koji uključuju različite verske grupe koje rade zajedno.

U tom duhu, nadam se budućnosti u kojoj će multietnička kohabitacija da postane norma na Kosovu. Zamišljam zajednice u kojima se etničke i verske razlike prihvataju kao prednosti, a ne kao izvori podela. U tom cilju, mogli biste da se fokusirate na kreiranje održivih programa edukacija o kulturnoj raznolikosti i toleranciji, da podržite zajedničke projekte za zajednice i da osigurate jednaku zastupljenost svih etničkih i verskih grupa u lokalnoj upravi.

Stoga Vas ohrabrujem da aktivno učestvujete u stvaranju mirne i inkluzivne zajednice podržavajući međuetničke inicijative, zalažući se za politike koje garantuju jednake mogućnosti za sve, i podstičući otvoren i uvažavajući dijalog između različitih etničkih i verskih grupa.

Završavam ovo pismo uz nadu, zamišljajući budućnost u kojoj naši udruženi napori neguju istinski harmonično i multietničko društvo na Kosovu. Siguran sam da uz našu zajedničku posvećenost možemo da postignemo izuzetan napredak ka ovom vrednom cilju.

Hvala Vam na Vašem vremenu i razumevanju.

S poštovanjem

Dimitrije Obrenović

**Mentor Agani, viši istraživač**  
**Kosovski institut za istraživanje i razvoj politike**  
**Priština, Kosovo**

Uvaženi muftijo Naim Tërnavo,

Moje ime je Mentor Agani, i ja sam viši istraživač u KIPRED-u, Kosovskom institutu za istraživanje i razvoj politike, kao i predavač na koledžu Dardanija u Prištini. Takođe sam predavao (2003-2016) na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Prištini. Pišem Vam ovo pismo da bih izrazio neka svoja očekivanja i želje u vezi sa međuetničkim suživotom na Kosovu, i da pomenem neke od aktivnosti koje se mogu preduzeti u tom pogledu.

Smatram da Vi i Islamska zajednica Kosova možete da date važan i dragocen doprinos u pravcu normalizacije etničkih odnosa na Kosovu. Uveren sam da je predstavljanje ljudskog bića, bez obzira na njegovu etničku pripadnost, kao najviše tvorevine Božije, a samim tim i kao najviše vrednosti u društvu, u potpunoj saglasnosti sa učenjem islama. Zato smatram da Islamska zajednica Kosova treba da se organizuje i kreira strategiju da u propovedanju svojih imama promoviše ovu ideju, onu o ljudskom biću, bez obzira na njegovu etničku pripadnost, kao najviše društvene vrednosti. Uveren sam da bi brojni islamski vernici na Kosovu, koji bi mogli da budu skloni nacionalističkim strastima, promenili stav kada bi imali priliku da čuju propovedi imama Islamske zajednice Kosova da poštuju i cene pripadnike drugih etničkih grupa kao ljudska bića i Božija stvorenja.

Takođe verujem da bi normalizacija odnosa između albanske i srpske zajednice na Kosovu mogao da bude cilj koji se može naglasiti i podržati u propovedima kosovskih imama. Artikulacija mira, tolerancije, poštovanja i saradnje između različitih društvenih grupa je svakako cilj koji islam hvali. Stoga treba pronaći načine da se u propovedi imama uključe vrednosti i koristi od unapređenja međuetničkih odnosa na Kosovu, a posebno onih između Albanaca i Srba.

Još jedno pitanje je stanje Srpske pravoslavne crkve na Kosovu. Zbog političkih i nacionalističkih strasti, ova Crkva je izolovana i zanemarena od institucija drugih kosovskih vera. Stoga smatram da bi verske institucije svih veroispovesti koje imaju albansko članstvo (islam, katoličanstvo, protestantizam itd.), trebalo da se zajedno organizuju za zajedničku posetu verskim institucijama Srpske pravoslavne crkve povodom njihovih verskih praznika, kako bi im čestitli te praznike. To će svakako relaksirati odnose među verama, kao i među etničkim zajednicama na Kosovu. Prihvatanje Srba od strane Kosova je neophodan uslov za prihvatanje Kosova od strane Srba, a versko prihvatanje SPC od strane drugih vera na Kosovu je važan i neophodan korak ka ovom cilju.

Pomažući ublažavanju međuetničkih tenzija i problema, institucije Islamske zajednice Kosova će svakako dati nemerljiv doprinos da Kosovo bude bolje mesto u budućnosti.

Hvala Vam, i srdačan pozdrav,

Mentor Agani

**Zoran Savić, koordinator projekta**  
**NVO AKTIV**  
**Severna Mitrovica, Kosovo**

Uvaženi muftijo Naim ef. Tërnav,

Zovem se Zoran Savić, ja sam koordinator projekta u nevladinoj organizaciji Aktiv, iz Severne Mitrovice. Iako sam rođen u Puli, u Hrvatskoj, zapravo živim u Mitrovici već 30 godina i aktivno sam uključen u društveni život na Kosovu, kako kroz rad, tako i kroz kulturni život, s obzirom da sam i muzičar, a učestvovao sam i u raznim međuetničkim projektima sa muzičarima albanske nacionalnosti.

Istovremeno, puno godina sam radio kao novinar na portalu Kosovo Sever – KoSsev, i kroz ovaj posao sam se još više upoznao sa političkom, bezbednosnom i verskom situacijom na Kosovu. I danas saradujem sa mnogim albanskim novinarima i urednicima, kako projektno tako i kroz poslove koji nisu povezani sa tim.

Vaše vođstvo kao predsednika Islamske zajednice Kosova može da u velikoj meri unapredi međuetničku harmoniju. Podsticanje dijaloga i saradnje između različitih verskih i etničkih grupa može da pomogne da se podele premoste. Pozivam Vas da podržite programe za zajednice i zajedničke projekte usluga koji okupljaju ljude iz različitih sredina. Vaše bi propovedi i javna obraćanja mogli da naglase jedinstvo, toleranciju i poštovanje prema svima. Stoga, radujem se Vašoj podršci u organizovanju međuetničkih dijaloga i projekata za zajednice koji uključuju različite verske grupe koje rade zajedno.

U tom duhu, nadam se budućnosti u kojoj će multietnička verska kohabitacija da postane norma na Kosovu. Zamišljam zajednice u kojima se verske razlike prihvataju kao prednosti, a ne kao izvori podela. U tom cilju, možete da se fokusirate na kreiranje održivih programa edukacije o verskoj raznolikosti i toleranciji, podržavajući zajedničke projekte za zajednice i osiguravajući jednaku zastupljenost svih verskih grupa u lokalnoj upravi.

Završavam ovo pismo uz nadu, zamišljajući budućnost u kojoj će naši udruženi naponi da neguju istinski harmonično i multietničko društvo na Kosovu. Siguran sam da uz našu zajedničku posvećenost možemo da postignemo izuzetan napredak ka ovom vrednom cilju.

Hvala Vam na Vašem vremenu i razumevanju.

Zoran Savić



## Pisma očekivanja i želja

Leonora Kryeziu, Jovana Radosavljević, Robert Muharremi, Dušan Radaković, Ilir Deda, Senad Šabović, Ramadan Ilazi, Dimitrije Obrenović, Mentor Agani i Zoran Savić

NJ. E. Monsinjur Dod Gjergji, biskup  
Prištinsko-prizrenska biskupija

jul 2024

**Leonora Kryeziu,**  
**Izvršna direktorka**  
**Prištinski institut za političke studije**  
**Priština, Kosovo**

Poštovani monsinjore Gjergji,

Ja sam Leonora Kryeziu, stanovnica Prištine, rođena 1971. Pošto pripadam generaciji koja je detinjstvo i mladost provela u bivšoj Jugoslaviji, dobro se sećam kako je izgledao multietnički suživot u Prištini, sa bojama pojedinaca koje su koliko mračne koliko su i lepe, i donekle mirnog suživota.

Ovim pismom želim da podelim sa vama svoja lična očekivanja i želje u vezi sa unapređenjem društvene kohezije između albanske i srpske zajednice u prestonici i ne samo tu, navodeći primere iz prošlosti ali takođe i mogućnosti koje nam sadašnjost pruža.

Što se tiče katoličke zajednice, duboko cenim ulogu koju imate u promovisanju jedinstva i međusobnog razumevanja među različitim etničkim i verskim grupama. U društvu koje je često podeljeno po etničkim linijama, verujem da verske vođe imaju moć da ujedine ljude i da ih inspirišu ka miru i harmoniji.

Vaša uloga je veoma važna u prenošenju poruka tolerancije i mira, podstičući svoje sledbenike da prihvate ove vrednosti kao važne za naš suživot. Zajedničke humanitarne inicijative i programi društveno korisnih usluga mogu da pomognu da se premoste podele i neguje solidarnost između albanske i srpske zajednice. Kroz uključivanje u takve zajedničke aktivnosti, možemo da izgradimo odnose zasnovane na empatiji i međusobnom uvažavanju.

Zelim da Vam se zahvalim na Vašoj pažnji, i nadam se da zajedno možemo da stvorimo društvo u kome se svaki stanovnik, bez obzira na etničku pripadnost ili poreklo, oseća cenjenim i poštovanim. Verujem u našu zajedničku volju da izgradimo harmonično društvo za buduće generacije.

S poštovanjem,

Leonora Kryeziu

**Jovana Radosavljević,  
Izvršna direktorka  
Nova društvena inicijativa  
Severna Mitrovica, Kosovo**

Preuzvišeni biskupe Gjergji,

Nadam se da će Vas ovo pismo zateći u dobrom zdravlju. Moje ime je Jovana Radosavljević, ja sam aktivistkinja civilnog društva kosovskih Srba iz Severne Mitrovice. Duboko sam posvećena naporima za pomirenje između kosovskih Srba i kosovskih Albanaca. Pišem Vam kao deo „Multietničkog karavana za mir i kohabitaciju“ da bih podelila sa Vama svoja očekivanja i želje u vezi sa multietničkom kohabitacijom na Kosovu.

Vaše vođstvo u Prizrensko-prištinskoj biskupiji može da u velikoj meri unapredi međuetničku harmoniju. Ohrabrivanje dijaloga i saradnje između različitih verskih i etničkih grupa može da pomogne da se premoste podele. Pozivam Vas da podržite programe za zajednice i zajedničke projekte usluga koji okupljaju ljude iz različitih sredina. Vaše propovedi i javna obraćanja mogu da naglase jedinstvo, toleranciju i poštovanje za sve.

Gledajući ka budućnosti, ja imam viziju Kosova gde su multietnička kohabitacija i verska tolerancija prigrljene. Redovni međuverški sastanci i interkulturalne inicijative mogu da podstaknu dijalog i saradnju.

Da zaključim, ohrabrujem Vas da nastavite sa svojim naporima u izgradnji mirne i inkluzivne zajednice. Vaše vođstvo može da inspiriše druge da stvore budućnost u kojoj će se svi osećati kao kod svoje kuće na Kosovu.

Hvala Vam na vremenu i razumevanju.

S poštovanjem,

Jovana Radosavljević

**Dr Robert Muharremi**  
**Fred C. Cuni Centar za studije mira i sukoba**  
**Ročester institut za tehnologiju na Kosovu**  
**Priština, Kosovo**

Preuzvišeni gospodine biskupe Dodë Gjergji,

Snaga Kosova leži u njegovoj etničkoj i verskoj raznolikosti, a Vaš glas je značajan za negovanje razumevanja i saradnje između svih zajednica. Pozivam Vas da nastavite sa svojim neprocenjivim radom i istražite dalje inicijative koje mogu da naprave stvarnu razliku za dobrobit svih zajednica na Kosovu. Centar za studije mira i sukoba Fred C. Cuni na Ročester institutu za tehnologiju na Kosovu pruža akademsku platformu za proučavanje i podučavanje uzroka, praksi i posledica rata i političkog nasilja, kao i metoda upravljanja sukobima i njihovog rešavanja. Naše istraživanje pomaže akademikima, vladama, praktičarima i civilnom društvu da shvate prirodu sukoba i formulišu efikasne politike rešavanja. Naš centar je predvodnik spajanja „think-tank“ centara (ekspertska organizacija i institucija-prim.prev.) i organizacija civilnog društva koje predstavljaju različite kosovske zajednice i neguje klimu međusobnog razumevanja i tolerancije.

Pišem Vam da izrazim svoju punu podršku i podršku našeg Centra inicijativi 'Multietnički karavan za mir i kohabitaciju'. Kosovo je multietničko, demokratsko i pluralističko društvo i verujem da je poštovanje Ustava Kosova, koji sadrži ove vrednosti i evroatlantsku orijentaciju Kosova, ne samo od suštinskog značaja, već je i suština onoga za šta se Kosovo zalaže.

Nadam se da ćete promovisati etničku i versku toleranciju kroz međuverške programe koji ohrabruju dijalog i saradnju, posebno između mladih ljudi iz različitih sredina. Time bi se posejalo seme tolerancije i razumevanja za buduće generacije. Pošto Vaš glas ima veliku moć, objavljivanje javnih izjava u kojima se osuđuju akti netolerancije i kojima se promoviše međuverška saradnja poslalo bi snažnu poruku jedinstva i inspirisalo bi druge da idu tim putem. Sprovedenjem ovakvih aktivnosti možete da dodatno učvrstite ulogu katoličke zajednice kao pobornika verske i etničke tolerancije na Kosovu. Vaše kontinuirano vođstvo biće od ključnog značaja za izgradnju jačeg, inkluzivnijeg Kosova za sve.

Nadam se da ću videti da zajedno težimo društvu u kome Albanci i Srbi i sve druge zajednice žive zajedno u složnim odnosima uz razumevanje i uzajamno poštovanje.

Uveren sam da možemo stvoriti mirno i inkluzivno društvo u kojem se slavi različitost u našoj multietničkoj državi, i u kome se svaki pojedinac oseća cenjenim i poštovanim.

Hvala Vam na Vašoj posvećenosti ovom plemenitom cilju.

Iskreno Vaš,

dr Robert Muharremi

**Dušan Radaković, izvršni direktor**  
**Centar za zastupanje demokratske kulture (ACDC)**  
**Severna Mitrovica, Kosovo**

Preuzvišeni gospodine biskupe Dodë Gjergji,

Moje ime je Dušan Radaković i ja sam izvršni direktor Centra za zastupanje demokratske kulture (ACDC). Rođen sam 1984. godine u Mitrovici i duboko sam posvećen negovanju međuetničkog dijaloga i saradnje od kraja sukoba na Kosovu. Tokom godina, učestvovao sam u brojnim multietničkim inicijativama, radeći zajedno sa raznim međunarodnim organizacijama na promovisanju mira i razumevanja među različitim zajednicama.

Sa diplomom magistra prava i velikim iskustvom u civilnom društvu, uključujući uloge u upravljanju medijima i projektima, posvetio sam svoju karijeru zalaganju za demokratske vrednosti i ljudska prava. Svrha ovog pisma je da podelim moja lična očekivanja i želje u vezi sa unapređenjem multietničke kohabitacije na Kosovu, kao deo Multietničkog karavana za mir i kohabitaciju.

Vaša uloga, kao ključnog verskog vođe, u negovanju međusobnog poštovanja i razumevanja među verskim zajednicama je od vitalnog značaja. Nadam se da ćete se zalagati za obrazovne programe koji uče toleranciji i prihvatanju.

Moja je želja je da vidim budućnost u kojoj je multietnička kohabitacija norma na Kosovu. Zamišljam zajednice u kojima se etničke i verske razlike slave kao snage, a ne kao izvori podela. U tom smislu, dugoročni ciljevi mogu da uključe uspostavljanje održivih programa koji promovišu obrazovanje o kulturnoj raznolikosti, podržavanje zajedničkih projekata za zajednice i obezbeđivanje jednake zastupljenosti svih etničkih i verskih grupa u lokalnoj upravi.

Stoga Vas molim da se aktivno angažujete u izgradnji mirne i inkluzivne zajednice kroz podršku međuetničkim inicijativama, promovišući politike koje osiguravaju jednake prilike za sve, i podstičući otvoren dijalog pun poštovanja između različitih etničkih i verskih grupa.

Završavam ovo pismo u pozitivnom tonu, uz moju nadu u svetliju budućnost u kojoj će naši kolektivni naponi da dovedu do zaista harmoničnog i multietničkog društva na Kosovu. Uveren sam da, uz našu zajedničku posvećenost, možemo da napravimo značajne korake ka ovom plemenitom cilju.

Srdačan pozdrav,

Dušan Radaković



**Ilir Deda, aktivista civilnog društva  
Priština, Kosovo**

Preuzvišeni gospodine biskupe Dodë Gjergji,

Angažovan sam i uključen u ključna pitanja za Kosovo i zapadni Balkan više od dve decenije u različitim ulogama, uključujući očuvanje i unapređenje različitosti u našoj zemlji.

Svrha ovog pisma je da istraži mogućnosti da proširite svoje učešće u promociji Prištine kao grada koji je otvoren za sve ljude, što uključuje multietničku i multiversku kohabitaciju u našem glavnom gradu. Ovo je posebno važno sada kada sve više jačaju populistički i isključivi stavovi.

Međureligijski harmonija je bila jedna od osnovnih vrednosti naše nacije, a Prizrensko-prištinska biskupija ima centralnu ulogu u očuvanju i promovisanju ove vrednosti. Verujem da postoji nekoliko kratkoročnih i dugoročnih gestova koji se mogu uzeti od vas i uspostaviti u praksi. Nekoliko proizilazi iz prošlih praksi.

U prošlosti, postojala je praksa gde su verski poglavari jedni drugima javno čestitali najvažnije verske praznike. Ponovno uvođenje ove prakse, iako simbolično, predstavljalo bi početni korak ka unapređenju međureligijskog poštovanja u našoj zemlji. To bi značilo poštovanje najvažnijih verskih praznika za pripadnike islamske, protestantske i pravoslavne zajednice.

Međuerski dijalog i veće razumevanje je moderan oblik koji ima za cilj da unapredi kohabitaciju i međureligijsku harmoniju. Iako živimo u vremenima kada se harmonija ne ceni, verujem da Kosovo, s obzirom na svoju jedinstvenu istoriju, može da uspostavi međuerski dijalog na lokalnom opštinskom nivou, kako bi započelo sa stvaranjem kulture mira. Ovaj forum bi unapredio međusobno razumevanje lokalnih verskih vođa, uključujući i razumevanje sa lokalnim opštinskim vlastima. Takođe bi služio kao forum za diskusiju i rešavanje odgovarajućih potreba svake od verskih zajednica.

I za kraj, poseta lokalnim pravoslavnim verskim vođama bi imala značajan uticaj na unapređenje međuetničke mirne kohabitacije u našoj zemlji. Kosovo će biti uspešno samo ako sačuva svoj multietnički karakter, a Prizrensko-prištinska biskupija ima svoje zakonito mesto u očuvanju i unapređenju ovog karaktera naše države.

Čvrsto verujem da je Vaše vođstvo od presudnog značaja za ovu tačku razvoja naše zemlje, i izražavam nadu da ćete razmotriti predložene akcije.

Srdačan pozdrav,

Ilir Deda

**Senad Šabović, viši savetnik**  
**Evropski institut za mir**  
**Brisel – Priština**

Preuzvišeni biskupe Gjergji,

Moje ime je Senad Šabović i pišem Vam kao pobornik projekta *Multietnički karavan za mir i kohabitaciju*. Radim kao viši savetnik u Evropskom institutu za mir, sa primarnim fokusom na podršku dijalogu uz posredovanje EU i procesu normalizacije uopšte. Moja organizacija je deo koalicije civilnog društva, koja se zove Kosovska građanska alternativa (KGA), koja nastoji da pruži opipljiv doprinos u ovoj oblasti.

Cilj ovog pisma je da mi omogući da izrazim svoja očekivanja od Vas u pogledu multietničnosti i suživota. Kao što znamo, Republika Kosovo je definisana kao multietnička država svih njenih građana i zajednica. Ovi principi su čvrsto ugrađeni u ustavni i pravni sistem Kosova. Oni takođe nastavljaju da budu ključno očekivanje naših međunarodnih partnera i organizacionog sistema evroatlantske zajednice, kojoj težimo. Kao takvi, principi multietničnosti, razumevanja i mirne kohabitacije trebalo bi da se u potpunosti odraze na verski život naše zemlje. Dosta posla je urađeno na tom planu, ali bi to trebalo da se dodatno učvrsti i proširi, posebno u ovom vremenu pojačanih tenzija i zaustavljene normalizacije. Tokom godina, primetio sam sa velikim poštovanjem neke od Vaših doprinosa u tom pogledu. Vaše angažovanje sa liderima i predstavnicima drugih vera zastupljenih na Kosovu i Vaše vođstvo u kontekstu različitih okvira međuveruskog dijaloga i različitih inicijativa međuveruske praktične saradnje je posebno impresivno.

Kolege iz projekta i ja želimo da Vas ohrabrimo da proširite ove inicijative i ponudimo nekoliko sugestija u vezi sa tim. Uopšteno govoreći, korišćenje mogućnosti da se istakne multietničnost kao vrednost je izuzetno korisno. Ovo može da obuhvata zajednička saopštenja za štampu, sadržaj društvenih medija ili zajedničke posete sa različitim verskim ili institucionalnim vođama centrima i mestima za zajednice. Isticanje poruka Svete Biblije o toleranciji i poštovanju kao što je prikladno u angažmanima Vaše biskupije sa vernicima takođe bi bio efektivan način da se doprinese.

Konkretnije rečeno, mogli biste da pokrenete inicijativu za stvaranje Međuveruskog saveta zajedno sa liderima drugih vera na Kosovu, koji bi koordinisao i savetovao državne i međunarodne donatore u pogledu zaštite i rehabilitacije ugroženih verskih objekata širom Kosova. Ovo ne samo da bi poboljšalo fizičko blagostanje ovih lokacija, već bi i kontinuirano potvrđivalo poruku tolerancije i poštovanja, koja je sastavni deo katoličke vere kako na Kosovu tako i širom sveta.

Budite uvereni, preuzvišeni biskupe, da će moje kolege iz Evropskog instituta za mir, iz ovog projekta, kao i iz pomenute koalicije KGA, biti više nego voljni da Vama i Vašim kolegama verskim vođama pruže opipljivu podršku u sprovođenju predloga koji su ovde izneti.

Sa velikim poštovanjem i uvažavanjem,

Senad Šabović

**Ramadan Ilazi, šef istraživanja**  
**Kosovski centar za bezbednosne studije**  
**Priština, Kosovo**

Preuzvišeni gospodine biskupe Dodë Gjergji,

Moje ime je Ramadan Ilazi i trenutno sam šef istraživanja u Kosovskom centru za bezbednosne studije (KCBS). Imam iskustvo iz oblasti mirovnih studija, magistrirao sam na Univerzitetu Sent Endruz i doktorirao na Univerzitetu grada Dablina (DCU), a posvetio sam svoju karijeru promovisanju Kosova kao demokratskog i raznolikog društva. Neke od mojih uloga su uključivale i bavljenje aktivizmom, vodio sam organizacije i bio sam zamenik ministra za evropske integracije.

Ustav Kosova počinje vizijom izgradnje budućnosti kao slobodna, demokratska i miroljubiva zemlja za sve svoje građane. Ova vizija je od presudnog značaja i naša je zajednička odgovornost da je ostvarimo. Ono što je centralno za ovu viziju je ideja da je Kosovo dom svim svojim građanima, koji treba da osećaju pripadnost i ponos.

Katolička zajednica na Kosovu ima dugu i ponosnu tradiciju promovisanja mira i služenja zajednici, posebno u teškim vremenima. Poruke Majke Tereze, koje naglašavaju ljubav, saosećanje i služenje drugima, duboko rezonuju sa vrednostima koje nastojimo da podržavamo. Ove poruke bi trebalo da nastave da inspirišu naše napore u negovanju harmoničnog i inkluzivnog društva.

Vaše vođstvo, u svojstvu upravitelja Prizrensko-Prištinske biskupije je ključno u promovisanju međuetničke i međuverske harmonije. Ohrabrujem Vas da nastavite da se zalažete za mir i međusobno poštovanje kroz crkvene inicijative i angažovanje unutar zajednice. Organizovanje međuverskih dijaloga, zajedničkih projekata društveno-korisnog rada i događaja kulturne razmene može da značajno doprinese izgradnji mostova između različitih etničkih i verskih grupa.

Štaviše, predlažem redovne sastanke između svih verskih vođa na Kosovu radi negovanja dijaloga i saradnje. Ovi sastanci bi mogli da rezultiraju zajedničkim izjavama i inicijativama koje promovišu jedinstvo i razumevanje. Ovakvi naponi mogu da posluže kao snažan primer za sve građane i da ojačaju viziju mirnog i kohezivnog društva.

Konkretnije, predlažem da Katolička crkva Kosova organizuje festival kojim bi se proslavila različitost Kosova u Crkvi Crne Madone u Letnici. Ovaj festival bi mogao da okupi predstavnike svih etničkih i verskih zajednica na Kosovu, koje bi prikazale svoju tradiciju, hranu, muziku i još mnogo toga. Ovakav događaj, ne samo da bi istakao naš bogat kulturni mozaik, već bi i podstakao međusobno poštovanje i razumevanje među različitim grupama.

Organizovanjem događaja koji slave kulturnu i etničku raznolikost Kosova, možemo da stvorimo model kohabitacije koji inspiriše druge regione.

Nadam se i uveren sam u vašu posvećenost ovom cilju. Vaše vođstvo, vođeno principima mira i služenja, može da inspiriše budućnost u kojoj će se različitost Kosova slaviti kao izvor snage i jedinstva.

Hvala Vam,

Ramadan Ilazi

**Dimitrije Obrenović,**  
**Koordinator projekta**  
**NVO Aktiv**  
**Severna Mitrovica, Kosovo**

Preuzvišeni biskupe Gjergji,

Moje ime je Dimitrije Obrenović i ja sam aktivista za ljudska prava i koordinator projekta u NVO Aktiv, i živim u Severnoj Mitrovici. Težim jednakim ljudskim pravima i boljem negovanju međureligijske saradnje, čvrsto verujući da je dalja saradnja neophodna za bolju budućnost.

Vaše vođstvo u Prizrensko-prištinskoj biskupiji može da u velikoj meri unapredi međunacionalnu harmoniju. Podsticanje dijaloga i saradnje između različitih verskih i etničkih grupa može da pomogne da se podele premoste. Pozivam Vas da podržite programe za zajednice i zajedničke projekte usluga koji okupljaju ljude iz različitih sredina. Vaše propovedi i javna obraćanja mogu da naglase jedinstvo, toleranciju i poštovanje prema svima.

Gledajući ka budućnosti, ja imam viziju Kosova gde će multietnička kohabitacija i verska tolerancija biti prigrljene. Redovni međuverški sastanci i interkulturalne inicijative mogu da podstaknu dijalog i saradnju.

Da zaključim, ohrabrujem Vas da nastavite sa svojim naporima u izgradnji mirne i inkluzivne zajednice. Vaše vođstvo može da inspiriše druge da stvore budućnost u kojoj će se svi osećati kao kod svoje kuće na Kosovu.

Hvala Vam na Vašem vremenu i razumevanju.

S poštovanjem,

Dimitrije Obrenović

**Mentor Agani, viši istraživač**  
**Kosovski institut za istraživanje i razvoj politike**  
**Priština, Kosovo**

Preuzvišeni biskupe Dodë Gjergji,

Moje ime je Mentor Agani, i ja sam viši istraživač u KIPRED-u, Kosovskom institutu za istraživanje i razvoj politike, kao i predavač na koledžu Dardanija u Prištini. Takođe sam predavao (2003-2016) na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Prištini. Pišem Vam ovo pismo da bih izrazio neka svoja očekivanja i želje u vezi sa međuetničkim suživotom na Kosovu, i da pomenem neke od aktivnosti koje se mogu preduzeti u tom pogledu.

Uveren sam da Vi i institucije Katoličke crkve na Kosovu možete da date važan doprinos normalizaciji etničkih odnosa na Kosovu. Svakako da postoje brojni aspekti verskih propovedi koji su u potpunosti u skladu sa političkim ciljem da se poboljšaju etnički odnosi na Kosovu, a posebno oni između albanske i srpske zajednice. I očekujem da institucije Katoličke crkve Kosova da učine napore da se posebno fokusiraju upravo na te aspekte u propovedima njenih sveštenika.

Na primer, predstavljanje i tretman ljudskog bića, bez obzira na njegovu etničku pripadnost, kao najvišom tvorevinom Božijom, a samim tim i kao najvišom društvenom vrednošću, svakako je jedan takav aspekt koji bi mogao da bude naglašen u propovedima katoličkih sveštenika. Promocija ove ideje među vernicima, ne kao politički cilj, već kao verska vrednost i vrlina, svakako će biti važan doprinos unapređenju etničkih odnosa na Kosovu. Verujem da će mnogi vernici skloni nacionalizmu promeniti svoj stav ako se njihovi sveštenici u svojim propovedima fokusiraju na činjenicu da je mržnja prema pripadnicima drugih etničkih grupa je mržnja prema Božjim stvorenjima.

Još jedan fokus propovedi može da bude promovisanje mira, tolerancije, poštovanja i saradnje između različitih etničkih zajednica, a posebno između Albanaca i Srba na Kosovu. Mir, tolerancija, poštovanje i saradnja između različitih ljudskih grupacija su svakako ciljevi koje katoličanstvo hvali i trebalo bi da budu uključeni u propoved katoličkih sveštenika.

Ovde je važno pitanje odnosa između različitih kosovskih verskih zajednica i verskih institucija Srpske pravoslavne crkve. Smatram da bi verske institucije svih veroispovesti koje imaju albansko članstvo (katoličanstvo, islam, protestantizam itd.) trebalo da se zajednički organizuju i da zajedno posete verske vlasti i institucije Srpske pravoslavne crkve povodom njihovih verskih praznika, kako bi im čestitali te praznike. Prihvatanje Srba od strane Kosova je neophodan uslov za prihvatanje Kosova od strane Srba, a versko prihvatanje Srpske pravoslavne crkve od strane drugih vera na Kosovu je važan korak ka tom cilju.

Pomažući ublažavanju međuetničkih tenzija i problema, institucije Katoličke crkve Kosova će svakako dati nemerljiv doprinos da Kosovo bude bolje mesto u budućnosti.

Hvala Vam, i srdačan pozdrav,

Mentor Agani

**Zoran Savić, koordinator projekta**  
**NVO AKTIV**  
**Severna Mitrovica, Kosovo**

Preuzvišeni biskupe Dodë Gjergji,

Moje ime je Zoran Savić, ja sam koordinator projekta u nevladinoj organizaciji Aktiv, iz Severne Mitrovice. Iako sam rođen u Puli, u Hrvatskoj, zapravo živim u Mitrovici već 30 godina i aktivno sam uključen u društveni život na Kosovu, kako kroz rad, tako i kroz kulturni život, s obzirom da sam i muzičar, a učestvovao sam i u raznim međuetničkim projektima sa muzičarima albanske nacionalnosti.

Istovremeno, puno godina sam radio kao novinar na portalu Kosovo Sever – KoSsev, i kroz ovaj posao sam se još više upoznao sa političkom, bezbednosnom i verskom situacijom na Kosovu. I danas saradujem sa mnogim albanskim novinarima i urednicima, kako projektno tako i kroz poslove koji nisu povezani sa tim.

Vaše vođstvo u Prizrensko-prištinskoj biskupiji može da u velikoj meri unapredi međunacionalnu harmoniju. Podsticanje dijaloga i saradnje između različitih verskih i etničkih grupa može da pomogneda se podele premoste. Pozivam Vas da podržite programe za zajednice i zajedničke projekte usluga koji okupljaju ljude iz različitih sredina. Vaše propovedi i javna obraćanja mogli bi da naglase jedinstvo, toleranciju i poštovanje prema svima. Stoga, unapred se radujem Vašoj podršci u organizovanju međuetničkih dijaloga i projekata za zajednice koji uključuju različite verske grupe koje rade zajedno.

U tom duhu, nadam se budućnosti u kojoj će multietnička verska kohabitacija da postane norma na Kosovu. Zamišljam zajednice u kojima se verske razlike prihvataju kao prednosti, a ne kao izvori podela. U tom cilju, mogli biste da se fokusirate na kreiranje održivih programa edukacija o verskoj raznolikosti i toleranciji, podržite zajedničke projekte za zajednice i osigurate jednaku zastupljenost svih verskih grupa u lokalnoj upravi.

Gledajući ka budućnosti, zamišljam Kosovo gde je prihvaćena multietnička kohabitacija i verska tolerancija. Redovni međuverški sastanci i interkulturalne inicijative mogu da podstaknu dijalog i saradnju.

Završavam ovo pismo uz puno nade, zamišljajući budućnost u kojoj naši udruženi naponi neguju istinski harmonično i multietničko društvo na Kosovu. Siguran sam da uz našu zajedničku posvećenost možemo da postignemo izuzetan napredak ka ovom vrednom cilju.

Hvala Vam na Vašem vremenu i razumevanju.

S poštovanjem,

Zoran Savić



## Pisma očekivanja i želja

Leonora Kryeziu, Jovana Radosavljević, Robert Muharremi, Dušan Radaković, Ilir Deda, Senad Šabović, Ramadan Ilazi, Dimitrije Obrenović, Mentor Agani i Zoran Savić

Visokoprečasni protojerej Staniša Arsić  
Srpska pravoslavna Crkva Svetog Nikole u Prištini

jul 2024. godine

**Leonora Kryeziu,**  
**Izvršna direktorka**  
**Prištinski institut za političke studije**  
**Priština, Kosovo**

Prečasni protojereju Arsiću,

Ja sam Leonora Kryeziu, stanovnica Prištine, rođena 1971. Odrastajući usred multietničkog suživota bivše Jugoslavije, rado se sećam raznolike i živopisne zajednice u Prištini, gde su komšije Srbi bili sastavni deo našeg svakodnevnog života. Uprkos tome što nismo bili bliski prijatelji, delili smo škole, radna mesta i kulturne aktivnosti koje su podsticale osećaj zajednice i pripadnosti. Ovim pismom želim da Vam prenesem svoja očekivanja i težnje u vezi sa unapređenjem socijalne kohezije između albanske i srpske zajednice širom Kosova. Razmišljajući o duhu saradnje iz prošlosti i mogućnostima koje nudi sadašnjost, verujem da je negovanje jedinstva i međusobnog poštovanja od suštinskog značaja za našu zajedničku budućnost.

Što se tiče verske zajednice, duboko cenim ulogu koju verski lideri igraju u promovisanju jedinstva i razumevanja među različitim etničkim i verskim grupama. U društvu koje je često podeljeno po etničkim linijama, religiju vidim kao ujedinjujuću silu koja može da inspiriše mir i harmoniju. Vaša uloga je ključna u prenošenju poruka tolerancije i mira, podstičući vaše sledbenike da prigrlje ove vrednosti kao ključne za naše kolektivno blagostanje.

Zalažem se za kolaborativne humanitarne inicijative i programe za približavanje zajednicama koji mogu da premoste jaz i da neguju solidarnost između albanske i srpske zajednice. Kroz uključivanje u takve zajedničke napore, možemo da negujemo odnose zasnovane na saosećanju i međusobnom uvažavanju.

Hajmo da zajedno stremimo da stvorimo društvo u kome se svaki pojedinac, bez obzira na etničku pripadnost ili poreklo, oseća cenjenim i poštovanim. Verujem u našu kolektivnu sposobnost da izgradimo harmoničnu zajednicu za generacije koje dolaze.

S poštovanjem,

Leonora Kryeziu



**Jovana Radosavljević,  
Izvršna direktorka  
Nova društvena inicijativa  
Severna Mitrovica, Kosovo**

Prečasni protojereju Arsiću,

Nadam se da će Vas ovo pismo zateći u dobrom zdravlju. Moje ime je Jovana Radosavljević, ja sam aktivistkinja civilnog društva kosovskih Srba iz Severne Mitrovice. Duboko sam posvećena naporima za pomirenje između kosovskih Srba i kosovskih Albanaca. Pišem Vam kao deo „Multietničkog karavana za mir i kohabitaciju“ da bih podelila sa Vama svoja očekivanja i želje u vezi sa multietničkom kohabitacijom na Kosovu.

Srpska pravoslavna crkva je uvek bila kamen temeljac za srpsku zajednicu na Kosovu, pružajući duhovno vođstvo i podršku. Vaše vođstvo u Crkvi Svetog Nikole stavlja Vas u ključnu ulogu u negovanju međuetničke harmonije. Podsticanje dijaloga i saradnje između različitih verskih i etničkih grupa može da značajno unapredi jedinstvo i međusobno razumevanje u našim zajednicama. Pozivam Vas da podržite programe za zajednice i zajedničke projekte pružanja usluga koji okupljaju ljude iz različitih sredina. Vaše propovedi i javna obraćanja bi trebalo da nastave da naglašavaju važnost jedinstva, tolerancije i poštovanja svih.

Gledajući ka budućnosti, ja imam viziju Kosova gde su multietnička kohabitacija i verska tolerancija ne samo mogući već i prihvaćeni. Redovni međuverski sastanci i interkulturalne inicijative mogu da podiču dijalog i saradnju, pomažući da se razbiju barijere i izgrade trajni odnosi.

Da zaključim, ohrabrujem Vas da nastavite sa svojim naporima u izgradnji mirne i inkluzivne zajednice. Vaše vođstvo može da inspiriše druge da stvore budućnost u kojoj će se svi osećati kao kod svoje kuće na Kosovu, bez obzira na etničku ili versku pripadnost.

Hvala Vam na vremenu i razumevanju.

S poštovanjem,

Jovana Radosavljević

**Dr Robert Muharremi**  
**Fred C. Cuni Centar za studije mira i sukoba**  
**Ročester institut za tehnologiju na Kosovu**  
**Priština, Kosovo**

Prečasni protojereju Staniša Arsiću,

Centar za studije mira i sukoba Fred C. Cuni na Ročester institutu za tehnologiju na Kosovu pruža akademsku platformu za proučavanje i podučavanje uzroka, praksi i posledica rata i političkog nasilja, kao i metoda upravljanja sukobima i njihovog rešavanja. Naše istraživanje pomaže akademikima, vladama, praktičarima i civilnom društvu da shvate prirodu sukoba i formulišu efikasne politike rešavanja. Naš centar je predvodnik spajanja „think-tank“ centara (ekspertska organizacija i institucija-prim.prev.) i organizacija civilnog društva koje predstavljaju različite kosovske zajednice i neguje klimu međusobnog razumevanja i tolerancije

Pišem Vam da izrazim svoju punu podršku i podršku našeg Centra inicijativi 'Multietnički karavan za mir i kohabitaciju'. Kosovo je multietničko, demokratsko i pluralističko društvo i verujem da je poštovanje Ustava Kosova, koji sadrži ove vrednosti i evroatlantsku orijentaciju Kosova, ne samo od suštinskog značaja, već je i suština onoga za šta se Kosovo zalaže.

Nadam se da ćete izraziti svoju punu podršku multietničkom Kosovu i punom poštovanju Ustava Republike Kosovo i njegovih osnovnih vrednosti kako bi se osiguralo Kosovo svih zajednica i koje je za sve zajednice. Takođe se nadam da ćete javno promovisati potrebu za smislenom integracijom svih zajednica, suštinskim međuetničkim dijalogom i duhom tolerancije i kompromisa u okviru Ustava Kosova. Takođe se nadam da ćete se zalagati za političku kulturu koja promoviše različitost, vladavinu zakona i poštovanje ljudskih prava, i koja bez kompromisa unapređuje evroatlantsku orijentaciju Kosova.

Nadam se da ću videti da zajedno težimo društvu u kome Albanci i Srbi i sve druge zajednice žive zajedno u složnim odnosima uz razumevanje i uzajamno poštovanje.

Uveren sam da možemo stvoriti mirno i inkluzivno društvo u kojem se slavi različitost u našoj multietničkoj državi, i u kome se svaki pojedinac oseća cenjenim i poštovanim.

Hvala Vam na Vašoj posvećenosti ovom plemenitom cilju.

Iskreno Vaš,

Dr. Robert Muharremi

**Dušan Radaković, izvršni direktor**  
**Centar za zastupanje demokratske kulture (ACDC)**  
**Severna Mitrovica, Kosovo**

Prečasni Protojereju,

Moje ime je Dušan Radaković i ja sam izvršni direktor Centra za zastupanje demokratske kulture (ACDC). Rođen sam 1984. godine u Mitrovici i duboko sam posvećen negovanju međuetničkog dijaloga i saradnje od kraja sukoba na Kosovu. Tokom godina, učestvovao sam u brojnim multietničkim inicijativama, radeći zajedno sa raznim međunarodnim organizacijama na promovisanju mira i razumevanja među različitim zajednicama.

Sa diplomom magistra prava i velikim iskustvom u civilnom društvu, uključujući uloge u upravljanju medijima i projektima, posvetio sam svoju karijeru zalaganju za demokratske vrednosti i ljudska prava. Svrha ovog pisma je da podelim moja lična očekivanja i želje u vezi sa unapređenjem multietničke kohabitacije na Kosovu, kao deo Multietničkog karavana za mir i kohabitaciju.

Vaše vođstvo u srpskoj pravoslavnoj zajednici je od ključnog značaja za negovanje mira i suživota. Nadam se da ću videti kolaborativne događaje koji naglašavaju zajedničke vrednosti i kulturno nasleđe između srpske i albanske zajednice. U tom smislu, zamišljam budućnost u kojoj je multietnička kohabitacija norma na Kosovu, sa zajednicama koje slave etničke razlike kao snagu, a ne kao izvor podela.

Mislim da bi naši dugoročni ciljevi trebalo da uključe stvaranje održivih programa koji promovišu obrazovanje o kulturnoj raznolikosti, podržavanje zajedničkih projekata za zajednice i obezbeđivanje jednake zastupljenosti svih etničkih grupa u lokalnoj upravi.

Ohrabrujem Vas da aktivno učestvujete u izgradnji mirne i inkluzivne zajednice podržavajući međuetničke inicijative, zalažući se za politike koje garantuju jednake mogućnosti za sve, i podstičući otvoren i uvažavajući dijalog između različitih etničkih grupa.

Završavam ovo pismo u pozitivnom tonu, uz moju nadu u svetliju budućnost u kojoj će naši zajednički naponi da dovedu do zaista harmoničnog i multietničkog društva na Kosovu. Uveren sam da, uz našu zajedničku posvećenost, možemo da napravimo značajne korake ka ovom plemenitom cilju

Srdačan pozdrav,

Dušan Radaković

**Ilir Deda, aktivista Civilnog Društva  
Priština, Kosovo**

Prečasni Protojereju Arsiću,

Angažovan sam i uključen u ključna pitanja za Kosovo i zapadni Balkan više od dve decenije u različitim ulogama, uključujući očuvanje i unapređenje različitosti u našoj zemlji.

Svrha ovog pisma je da istraži mogućnosti da proširite svoje učešće u promociji Prištine kao grada koji je otvoren za sve ljude, što uključuje multietničku i multiversku kohabitaciju u našem glavnom gradu. Ovo je posebno važno sada kada sve više jačaju populistički i isključivi stavovi.

Međureligijska harmonija je bila jedna od osnovnih vrednosti naše nacije, a Srpska pravoslavna crkva ima ulogu u očuvanju i promovisanju ove vrednosti. Verujem da postoji nekoliko kratkoročnih i dugoročnih gestova koji se mogu preuzeti od vas i uspostaviti u praksi. Nekoliko proizilazi iz prošlih praksi.

U prošlosti, postojala je praksa gde su verski poglavari jedni drugima javno čestitali najvažnije verske praznike. Ponovno uvođenje ove prakse, iako simbolično, predstavljalo bi početni korak ka unapređenju međureligijskog poštovanja u našoj zemlji. To bi značilo poštovanje najvažnijih verskih praznika za pripadnike islamske, katoličke i protestantske zajednice.

Međuerski dijalog i veće razumevanje je moderan oblik koji ima za cilj da unapredi kohabitaciju i međureligijsku harmoniju. Iako živimo u vremenima kada se harmonija ne ceni, verujem da Kosovo, s obzirom na svoju jedinstvenu istoriju, može da uspostavi međuerski dijalog na lokalnom opštinskom nivou, kako bi započelo sa stvaranjem kulture mira. Ovaj forum bi unapredio međusobno razumevanje lokalnih verskih vođa, uključujući i razumevanje sa lokalnim opštinskim vlastima. Takođe bi služio kao forum za diskusiju i rešavanje odgovarajućih potreba svake od verskih zajednica.

I za kraj, poseta gradonačelniku Prištine imala bi značajan uticaj na unapređenje međuetničke mirne kohabitacije u opštini Priština. Permanentni dijalog sa Kancelarijom gradonačelnika može da se istraži kao jedan od foruma za razgovor o potrebama Srpske pravoslavne crkve u opštini Priština, a takođe i o potrebama srpskog stanovništva koje živi u opštini. Na lokalnom nivou, svi mi imamo ulogu da započnemo stvaranje kulture mira.

Čvrsto verujem da je Vaše vođstvo od presudnog značaja za ovu tačku razvoja naše zemlje, i izražavam nadu da ćete razmotriti predložene akcije

Srdačan pozdrav,

Ilir Deda

**Senad Šabović, Viši Savetnik  
Evropski Institut za Mir  
Brisel - Priština**

Prečasni Protojereju Arsiću,

Moje ime je Senad Šabović i pišem Vam kao pobornik projekta *Multietnički karavan za mir i kohabitaciju*. Radim kao viši savetnik u Evropskom institutu za mir, sa primarnim fokusom na podršku dijalogu uz posredovanje EU i procesu normalizacije uopšte. Moja organizacija je deo koalicije civilnog društva, koja se zove Kosovska građanska alternativa (KGA), koja nastoji da pruži opipljiv doprinos u ovoj oblasti.

Cilj ovog pisma je da mi omogući da izrazim svoja očekivanja od Vas u pogledu multietničnosti i suživota. Principi multietničkog društva su čvrsto ugrađeni u ustavni i pravni sistem Kosova. Oni takođe nastavljaju da budu ključno očekivanje međunarodne zajednice i primarni mehanizam za dobrobit nevećinskih zajednica na Kosovu, posebno srpske zajednice. Kao takvi, principi multietničnosti, razumevanja i mirne kohabitacije trebalo bi da se u potpunosti reflektuju na verski život naše zemlje. Dosta posla je urađeno na tom planu, ali bi to trebalo da se dodatno učvrsti i proširi, posebno u ovom vremenu pojačanih tenzija i zaustavljene normalizacije. Tokom godina, primetio sam, sa velikim poštovanjem, aktivno učešće Vaše crkve u različitim aktivnostima međuveruskog dijaloga i raznim drugim oblicima doprinosa mirnoj kohabitaciji.

Kolege iz projekta i ja želimo da Vas ohrabrimo da proširite ove inicijative i da Vam ponudimo nekoliko sugestija u vezi sa tim. Veoma razumem jedinstvenu poziciju Srpske pravoslavne crkve (SPC) na Kosovu i osetljivost koja dolazi uz ovaj stav. Ipak, Vaš aktivni doprinos jačanju osećaja multietničnosti i tolerancije – kao što je to često bio slučaj – stvorio bi značajnu dodatnu vrednost. Stoga, bilo u smislu reagovanja na pozitivne spoljne inicijative ili pokretanja Vaših sopstvenih inicijativa, svaka prilika bi trebalo da se iskoristi da se istakne multietničnost kao vrednost. Ovo može da obuhvata zajednička saopštenja za štampu, sadržaj društvenih medija ili zajedničke posete sa različitim verskim ili institucionalnim vođama centrima i mestima za zajednice. Isticanje poruka Vaše vere o toleranciji i poštovanju kao što je prikladno u Vašim angažmanima sa vernicima takođe bi bio efektivan način da se doprinese

Pobliže rečeno, takođe sam predložio drugim verskim predstavnicima sa sedištem u Prištini da formiraju međuveruski savet od strane lidera različitih vera na Kosovu, koji bi koordinisao i savetovao kosovske institucije i međunarodne donatore u pogledu zaštite i rehabilitacije ugroženih verskih objekata širom Kosova. Vi i Vaša Crkva takođe možete da razmislite o iniciranju ovog poduhvata. Ovo ne samo da bi poboljšalo fizičko blagostanje ovih lokacija, već bi i kontinuirano potvrđivalo poruku tolerancije i poštovanja, koja je tako sastavni deo vere.

Budite uvereni, prečasni protojereju, da će moje kolege iz Evropskog instituta za mir, iz ovog projekta, kao i iz pomenute koalicije KGA, biti više nego voljni da Vama i Vašim kolegama verskim vođama pruže opipljivu podršku u sprovođenju predloga koji su ovde izneti.

Sa velikim poštovanjem i uvažavanjem,

Senad Šabović

**Ramadan Ilazi,**  
**Šef istraživanja**  
**Kosovski Centar za Bezbednosne Studije**  
**Priština, Kosovo**

Prečasni protojereju Staniša Arsiću,

Moje ime je Ramadan Ijazi i trenutno sam šef istraživanja u Kosovskom centru za bezbednosne studije (KCBS). Imam iskustvo iz oblasti mirovnih studija, magistrirao sam na Univerzitetu Sent Endruz i doktorirao na Univerzitetu grada Dablina (DCU), a posvetio sam svoju karijeru promovisanju Kosova kao demokratskog i raznolikog društva. Neke od mojih uloga su uključivale i bavljenje aktivizmom, vodio sam organizacije i bio sam zamenik ministra za evropske integracije

Ustav Kosova počinje vizijom izgradnje budućnosti kao slobodna, demokratska i miroljubiva zemlja za sve svoje građane. Ova vizija je od presudnog značaja i naša je zajednička odgovornost da je ostvarimo. Ono što je centralno za ovu viziju je ideja da je Kosovo dom svim svojim građanima, koji treba da osećaju pripadnost i ponos.

Srpska pravoslavna crkva na Kosovu ima duboku ulogu u promovisanju mira, tolerancije i međuetničke saradnje. Vaše vođstvo može da inspiriše napore koji naglašavaju međusobno poštovanje.

Vaš uticaj, kao parohijskog sveštenika, je ključan u promovisanju međuetničke harmonije i razumevanja. Ohrabrujem Vas da se zalažete za mir i međusobno poštovanje kroz crkvene inicijative i angažovanje unutar zajednice. Predlažem redovne sastanke između svih verskih vođa na Kosovu radi negovanja dijaloga i saradnje. Ovi sastanci mogu da rezultiraju zajedničkim izjavama i inicijativama koje promovišu jedinstvo i razumevanje. Pozivam Vas da govorite aktivnije i javno, uz davanje izjava i mišljenja kojima se apeluje na međusobno poštovanje, saradnju i razumevanje između etničkih zajednica.

Konkretnije, predlažem da Srpska pravoslavna crkva na Kosovu pokrene nekoliko aktivnosti za izgradnju zajednica u cilju promovisanja verske i međuetničke tolerancije. Jedna od ideja je da se organizuje godišnji „Dan međuverskog prijateljstva“, gde bi članovi različitih verskih zajednica mogli da se okupljaju, zajedno obeduju i učestvuju u diskusijama i kulturnim aktivnostima. Još jedna uticajna inicijativa mogla bi da bude uspostavljanje serije dana „Otvorenih vrata“ u crkvi, pri čemu bi ljudi iz svih sredina bili pozvani da uče o srpskoj pravoslavnoj veri, njenoj tradiciji i doprinosu kulturnom nasleđu Kosova. Pozivam Vas da otvoreno i formalno pozovete političke lidere, one koji utiču na javno mnjenje i predstavnike civilnog društva da posete manastir Dečane, Pečku Patrijaršiju i manastir Gračanicu. Ali bi mogli takođe da pozovete i na organizovane ture obilazaka kojima bi se slavila Uneskova kulturna baština, kao što je mesto pod zaštitom Uneska Bogorodica Ljeviška u Prizrenu.

Uveren sam da će ove inicijative, u kombinaciji sa Vašim posvećenim vođstvom, da doprinesu u velikoj meri negovanju inkluzivnijeg i harmoničnijeg društva na Kosovu.

Hvala Vam,

Ramadan Ilazi

**Dimitrije Obrenović, koordinator Projekata,  
NVO Aktiv  
Severna Mitrovica**

Prečasni protojereju Arsiću,

Nadam se da će Vas ovo pismo naći u dobrom zdravlju. Moje ime je Dimitrije Obrenović, ja sam aktivista civilnog društva kosovskih Srba iz Severne Mitrovice. Duboko sam posvećen naporima za pomirenje između kosovskih Srba i kosovskih Albanaca. Pišem Vam kao deo Multietničkog karavana za mir i kohabitaciju, kako bih podelio sa Vama svoja očekivanja i želje u vezi sa multietničkom kohabitacijom na Kosovu.

Srpska pravoslavna crkva je oduvek bila stub srpske zajednice na Kosovu, pružajući duhovno vođstvo i podršku. Kao vođa Crkve Svetog Nikole, imate jedinstvenu priliku da promovirate međuetničku harmoniju. Podsticanjem dijaloga i saradnje između različitih verskih i etničkih grupa, možete da značajno unapredite jedinstvo i međusobno razumevanje u našim zajednicama. Pozivam Vas da podržite programe za zajednice i zajedničke projekte usluga koji okupljaju ljude iz svih sfera života. Vaše propovedi i javna obraćanja bi trebalo da nastave da naglašavaju važnost jedinstva, tolerancije i poštovanja prema svima.

Zamislite Kosovo gde multietnički život i verska tolerancija nisu samo mogući već i slavljani. Redovni međuverški sastanci i kulturni događaji mogu da pokrenu dijalog i saradnju, rušenje barijera i izgradnju trajnih odnosa.

Da zaključim, nastavite da se zalažete za mirnu i inkluzivnu zajednicu. Vaše vođstvo može da inspiriše druge da stvore budućnost u kojoj će se svi osećati kao kod kuće na Kosovu, bez obzira na njihovo poreklo.

Hvala Vam na Vašem vremenu i razumevanju.

S poštovanjem,

Dimitrije Obrenović

**Mentor Agani, viši istraživač**  
**Kosovski institut za istraživanje i razvoj politika**  
**Priština, Kosovo**

Prečasni protojereju Staniša Arsiću,

Moje ime je Mentor Agani, i ja sam viši istraživač u KIPRED-u, Kosovskom institutu za istraživanje i razvoj politike, kao i predavač na koledžu Dardanija u Prištini. Takođe sam predavao (2003-2016) na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Prištini. Pišem Vam ovo pismo da bih izrazio neka svoja očekivanja i želje u vezi sa međuetničkim suživotom na Kosovu, i da pomenem neke od aktivnosti koje se mogu preduzeti u tom pogledu.

Iako sam svestan da Srpska pravoslavna crkva na Kosovu i Vi prolazite kroz ogromne poteškoće, uveren sam da i Vi, i institucije Vaše Crkve, možete da date važan doprinos normalizaciji etničkih odnosa na Kosovu. Brojni su aspekti verskih propovedi koji su u potpunosti u skladu sa političkim i društvenim ciljem poboljšanja etničkih odnosa na Kosovu, a posebno onih između albanske i srpske zajednice. Zato očekujem da će među institucijama Srpske pravoslavne crkve biti nastojanja da se stavi poseban fokus upravo na ove aspekte u propovedima srpskih pravoslavnih sveštenika.

Na primer, predstavljanje i tretman ljudskih bića, bez obzira na njihovu etničku pripadnost, kao najvišim tvorevinama Božijim, a samim tim i kao najvišim društvenim vrednostima, svakako je takav aspekt koji bi mogao da bude naglašen u propovedi srpskih pravoslavnih sveštenika. Verujem da će mnogi vernici skloni nacionalizmu promeniti svoje stavove ako njihovi sveštenici budu insistirali u svojim propovedanjima da je mržnja prema pripadnicima drugih etničkih grupa mržnja prema Božjim stvorenjima.

Još jedan takav aspekt je pokazivanje posvećenosti miru, toleranciji i kohabitaciji između zajednica koje žive na Kosovu. Zaista, promocija mirne i tolerantne kohabitacije različitih društvenih zajednica, ne samo kao političkog cilja neke demokratske politike, već, pre svega, kao verske vrednosti i vrline, svakako će biti važan doprinos unapređenju etničkih odnosa na Kosovu. Srpski pravoslavni sveštenici treba da budu glasni zagovornici tolerancije i suživota, javno osuđujući nasilje i diskriminaciju uz promociju mirnog suživota. Svi sveštenici, bilo koje veroispovesti, srpski pravoslavni, albanski katolički, kao i imami, trebalo bi da vode sopstvenim primerom, pokazujući svojim delima i rečima da mogu da doprinesu multietničkoj harmoniji.

Još jedna moja želja je da vidim da su kosovske verske zajednice u najboljim mogućim odnosima i da saraduju jedna sa drugom. Srpska pravoslavna crkva može da tome doprinese pokazujući spremnost na saradnju i osetljivost prema kulturnim i verskim običajima drugih zajednica.

Opet, svestan sam poteškoća sa kojima se suočavate i da one nameću ogromna ograničenja za ispunjenje ovih mojih očekivanja i želja. Ipak, takođe sam svestan da upornošću i istrajnošću možemo da uspemo da poboljšamo etničke odnose na Kosovu, i da Kosovo učinimo boljim mestom u budućnosti.

Hvala Vam, i šaljem Vam moj srdačan pozdrav,

Mentor Agani



**Zoran Savić, koordinator projekata  
NVO AKTIV  
Severna Mitrovica, Kosovo**

Prečasni protojereju Staniša Arsiću,

Zovem se Zoran Savić, ja sam koordinator projekta u nevladinoj organizaciji Aktiv, iz Severne Mitrovice. Iako sam rođen u Puli, u Hrvatskoj, zapravo živim u Mitrovici već 30 godina i aktivno sam uključen u društveni život na Kosovu, kako kroz rad, tako i kroz kulturni život, s obzirom da sam i muzičar, a učestvovao sam i u raznim međuetničkim projektima sa muzičarima albanske nacionalnosti.

Istovremeno, puno godina sam radio kao novinar na portalu Kosovo Sever – KoSsev, i kroz ovaj posao sam se još više upoznao sa političkom, bezbednosnom i verskom situacijom na Kosovu.

Srpska pravoslavna crkva je oduvek bila kamen temeljac za srpsku zajednicu na Kosovu, pružajući duhovno vođstvo i podršku. Vaše vođstvo u crkvi Svetog Nikole stavlja Vas u ključnu ulogu u negovanju međuetničke harmonije. Podsticanje dijaloga i saradnje između različitih verskih i etničkih grupa može da značajno unapredi jedinstvo i međusobno razumevanje u našim zajednicama. Pozivam Vas da podržite programe za zajednice i zajedničke projekte usluga koji okupljaju ljude iz različitih sredina. Vaše propovedi i javna obraćanja bi trebalo da nastave da naglašavaju važnost jedinstva, tolerancije i poštovanja svih.

U tom duhu, nadam se budućnosti u kojoj će multietnička verska kohabitacija da postane norma na Kosovu. Zamišljam zajednice u kojima se verske razlike prihvataju kao prednosti, a ne kao izvori podela. U tom cilju, mogli bi da se fokusirate na kreiranje održivih programa edukacije o verskoj raznolikosti i toleranciji, podržavajući zajedničke projekte za zajednice i osiguravajući jednaku zastupljenost svih verskih grupa u lokalnoj upravi.

Gledajući ka budućnosti, zamišljam Kosovo gde su multietnička kohabitacija i verska tolerancija prihvaćene. Redovni međuverški sastanci i interkulturalne inicijative mogu da podstaknu dijalog i saradnju.

Završavam ovo pismo uz nadu, zamišljajući budućnost u kojoj naši udruženi naponi neguju istinski harmonično i multietničko društvo na Kosovu. Siguran sam da uz našu zajedničku posvećenost možemo da postignemo izuzetan napredak ka ovom vrednom cilju

Hvala Vam na Vašem vremenu i razumevanju.

Zoran Savić



## Pisma očekivanja i želja

Leonora Kryeziu, Jovana Radosavljević, Robert Muharremi, Dušan Radaković, Ilir Deda, Senad Šabović, Ramadan Ilazi, Dimitrije Obrenović, Mentor Agani i Zoran Savić

g. Artur Krasniqi, pastor  
Kosovska protestantska evangelistička crkva

jul 2024

**Leonora Kryeziu, izvršna direktorka  
Prištinski institut za političke studije  
Priština, Kosovo**

Poštovani pastore Krasniqi,

Ja sam Leonora Kryeziu, stanovnica Prištine, rođena 1971. Pošto pripadam generaciji koja je detinjstvo i mladost provela u bivšoj Jugoslaviji, dobro se sećam kako je izgledao multietnički suživot u Prištini. Imao je boje donekle mirne međuetničke koegzistencije.

Ovim pismom želim da podelim sa Vama svoja lična očekivanja i želje u vezi sa unapređenjem društvene kohezije između albanske i srpske zajednice u glavnom gradu i šire, fokusirajući se na mogućnosti koje nudi sadašnjost i na budućnost koju moramo da izgradimo zajedno.

Što se tiče protestantske zajednice, duboko cenim Vašu ulogu i akcije u promovisanju suživota i međusobnog razumevanja između različitih etničkih i verskih grupa. U etnički podeljenim društvima, verujem da verske vođe imaju važnu ulogu u zbližavanju ljudi i njihovom inspirisanju ka miru i harmoniji.

Vaša uloga je veoma važna u prenošenju poruka tolerancije i mira, podstičući svoje sledbenike da prihvate ove vrednosti kao važne za naš suživot. Zajedničke humanitarne inicijative i programi društveno korisnih usluga mogu da pomognu da se premoste podele i neguje solidarnost između albanske i srpske zajednice. Kroz uključivanje u takve zajedničke aktivnosti, možemo da izgradimo odnose zasnovane na empatiji i međusobnom uvažavanju.

Zahvaljujem se na Vašoj pažnji, i imam poverenje u našu zajedničku volju da izgradimo harmonično društvo sa etničkim i verskim suživotom za buduće generacije.

S poštovanjem,

Leonora Kryeziu

**Jovana Radosavljević, izvršna direktorka**  
**Nova društvena inicijativa**  
**Severna Mitrovica, Kosovo**

Poštovani pastore Krasniqi,

Nadam se da će Vas ovo pismo zateći u dobrom zdravlju. Moje ime je Jovana Radosavljević, ja sam aktivistkinja civilnog društva kosovskih Srba iz Severne Mitrovice. Duboko sam posvećena naporima za pomirenje između kosovskih Srba i kosovskih Albanaca. Pišem Vam kao deo „Multietničkog karavana za mir i kohabitaciju“ da bih podelila sa Vama svoja očekivanja i želje u vezi sa multietničkom kohabitacijom na Kosovu.

Vaše vođstvo u Kosovskoj protestantskoj evangeličkoj crkvi stavlja Vas u jedinstvenu poziciju da promovirate međuetnički sklad. Podsticanje dijaloga i saradnje između različitih verskih i etničkih grupa može da značajno unapredi jedinstvo u našim zajednicama. Pozivam Vas da podržite programe za zajednice i zajedničke projekte usluga koji okupljaju ljude iz različitih sredina i branši. Vaše propovedi i javna obraćanja mogu da naglase važnost jedinstva, tolerancije i poštovanja svih.

Gledajući ka budućnosti, ja imam viziju Kosova gde je multietnička kohabitacija realnost. Redovni međuverški sastanci i interkulturalne inicijative mogu podstaći dijalog i saradnju.

Da zaključim, ohrabrujem Vas da nastavite sa svojim naporima u izgradnji mirne i inkluzivne zajednice. Vaše vođstvo može da inspiriše druge da stvore budućnost u kojoj će se svi osećati kao kod svoje kuće na Kosovu.

Hvala Vam na vremenu i razumevanju.

S poštovanjem,

Jovana Radosavljević

**Dr Robert Muharremi**  
**Fred C. Cuni Centar za studije mira i sukoba**  
**Ročester institut za tehnologiju na Kosovu**  
**Priština, Kosovo**

Poštovani pastore Artur Krasniqi,

Obraćam Vam se danas da izrazim svoju zahvalnost za Vašu posvećenost promovisanju multietničkog i verski tolerantnog Kosova. Centar za studije mira i sukoba Fred C. Cuni na Ročester institutu za tehnologiju na Kosovu pruža akademsku platformu za proučavanje i podučavanje uzroka, praksi i posledica rata i političkog nasilja, kao i metoda upravljanja sukobima i njihovog rešavanja. Naše istraživanje pomaže akademikima, vladama, praktičarima i civilnom društvu da shvate prirodu sukoba i formulišu efikasne politike rešavanja. Naš centar je predvodnik spajanja „think-tank“ centara (ekspertska organizacija i institucija-prim.prev.) i organizacija civilnog društva koje predstavljaju različite kosovske zajednice i neguje klimu međusobnog razumevanja i tolerancije.

Pišem Vam da izrazim svoju punu podršku i podršku našeg Centra inicijativi 'Multietnički karavan za mir i kohabitaciju'. Kosovo je multietničko, demokratsko i pluralističko društvo i verujem da je poštovanje Ustava Kosova, koji sadrži ove vrednosti i evroatlantsku orijentaciju Kosova, ne samo od suštinskog značaja, već je i suština onoga za šta se Kosovo zalaže.

Protestantska zajednica igra ključnu ulogu u negovanju razumevanja i saradnje između svih grupa. Vaše vođstvo je ključno u navođenju nas ka inkluzivnijoj budućnosti. Nadam se da ću videti još više događaja na kojima protestanti sarađuju sa drugim verskim zajednicama na projektima od kojih sve zajednice na Kosovu imaju korist. Ovo će da podstakne osećaj zajedničke svrhe i da razbije barijere. Takođe bih voleo da protestantska zajednica bude domaćin redovnih diskusija otvorenih za sve vere i etničke zajednice, gde članovi mogu da uče o verovanjima i tradiciji jedni drugih. Ovo promoviše razumevanje i poštovanje.

Nadam se da ću videti da zajedno težimo društvu u kome Albanci i Srbi i sve druge zajednice žive zajedno u složnim odnosima uz razumevanje i uzajamno poštovanje. Vaše kontinuirano vođstvo biće od ključnog značaja za izgradnju jačeg, inkluzivnijeg Kosova za sve.

Uveren sam da možemo stvoriti mirno i inkluzivno društvo u kojem se slavi različitost u našoj multietničkoj državi, i u kome se svaki pojedinac oseća cenjenim i poštovanim.

Hvala Vam na Vašoj posvećenosti ovom plemenitom cilju.

Iskreno Vaš,

dr Robert Muharremi

**Dušan Radaković, izvršni direktor**  
**Centar za zastupanje demokratske kulture (ACDC)**  
**Severna Mitrovica, Kosovo**

Poštovani pastore Artur Krasniqi,

Moje ime je Dušan Radaković i ja sam izvršni direktor Centra za zastupanje demokratske kulture (ACDC). Rođen sam 1984. godine u Mitrovici i duboko sam posvećen negovanju međuetničkog dijaloga i saradnje od kraja sukoba na Kosovu. Tokom godina, učestvovao sam u brojnim multietničkim inicijativama, radeći zajedno sa raznim međunarodnim organizacijama na promovisanju mira i razumevanja među različitim zajednicama.

Sa diplomom magistra prava i velikim iskustvom u civilnom društvu, uključujući uloge u upravljanju medijima i projektima, posvetio sam svoju karijeru zalaganju za demokratske vrednosti i ljudska prava. Svrha ovog pisma je da podelim moja lična očekivanja i želje u vezi sa unapređenjem multietničke kohabitacije na Kosovu, kao deo Multietničkog karavana za mir i kohabitaciju.

Programi Vaše crkve koji podrazumevaju rad na terenu mogu da igraju značajnu ulogu u premošćivanju etničkih podela. Očekujem Vašu podršku u stvaranju inicijativa koje okupljaju mlade iz različitih etničkih grupa za zajedničke aktivnosti.

U tom kontekstu, moja želja je da vidim budućnost u kojoj je multietnička kohabitacija norma na Kosovu. Zamišljam zajednice u kojima se etničke razlike slave kao prednosti, a ne kao izvori podela. U tom smislu, dugoročni ciljevi mogu da uključe uspostavljanje održivih programa koji promovišu obrazovanje o kulturnoj raznolikosti, podržavanje zajedničkih projekata zajednice i osiguravanje jednake zastupljenosti svih etničkih grupa u lokalnoj upravi.

Stoga Vas pozivam da se aktivno angažujete u izgradnji mirne i inkluzivne zajednice, kroz podršku međuetničkim inicijativama, promovišući politike koje osiguravaju jednake mogućnosti za sve, i podstičući otvoren i uvažavajući dijalog između različitih etničkih grupa.

Završavam ovo pismo u pozitivnom tonu, uz moju nadu u svetliju budućnost u kojoj će naši zajednički naponi da dovedu do zaista harmoničnog i multietničkog društva na Kosovu. Uveren sam da, uz našu zajedničku posvećenost, možemo da napravimo značajne korake ka ovom plemenitom cilju.

Srdačan pozdrav,

Dušan Radaković

**Ilir Deda, aktivista civilnog društva  
Priština, Kosovo**

Poštovani pastore Krasniqi,

Angažovan sam i uključen u ključna pitanja za Kosovo i zapadni Balkan više od dve decenije u različitim ulogama, uključujući očuvanje i unapređenje različitosti u našoj zemlji.

Svrha ovog pisma je da istraži mogućnosti da proširite svoje učešće u promociji Prištine kao grada koji je otvoren za sve ljude, što uključuje multietničku i multiversku kohabitaciju u našem glavnom gradu. Ovo je posebno važno sada kada sve više jačaju populistički i isključivi stavovi.

Međureligijska harmonija je bila jedna od osnovnih vrednosti naše nacije, a Kosovska protestantska evangelistička crkva ima ulogu u očuvanju i promovisanju ove vrednosti. Verujem da postoji nekoliko kratkoročnih i dugoročnih gestova koji se mogu preuzeti od vas i uspostaviti u praksi. Nekoliko proizilazi iz prošlih praksi.

U prošlosti, postojala je praksa gde su verski poglavari jedni drugima javno čestitali najvažnije verske praznike. Ponovno uvođenje ove prakse, iako simbolično, predstavljalo bi početni korak ka unapređenju međureligijskog poštovanja u našoj zemlji. To bi značilo poštovanje najvažnijih verskih praznika za pripadnike islamske, katoličke i pravoslavne zajednice.

Međuverski dijalog i veće razumevanje je moderan oblik koji ima za cilj da unapredi kohabitaciju i međureligijsku harmoniju. Iako živimo u vremenima kada se harmonija ne ceni, verujem da Kosovo, s obzirom na svoju jedinstvenu istoriju, može da uspostavi međuverski dijalog na lokalnom opštinskom nivou, kako bi započelo sa stvaranjem kulture mira. Ovaj forum bi unapredio međusobno razumevanje lokalnih verskih vođa, uključujući i razumevanje sa lokalnim opštinskim vlastima. Takođe bi služio kao forum za diskusiju i rešavanje odgovarajućih potreba svake od verskih zajednica.

I za kraj, poseta lokalnim pravoslavnim verskim vođama bi imala značajan uticaj na unapređenje međuetničke mirne kohabitacije u našoj zemlji. Kosovo će biti uspešno samo ako sačuva svoj multietnički karakter, a Kosovska protestantska evangelistička crkva ima svoje zakonito mesto u očuvanju i unapređenju ovog karaktera naše države.

Čvrsto verujem da je Vaše vođstvo od presudnog značaja za ovu tačku razvoja naše zemlje, i izražavam nadu da ćete razmotriti predložene akcije.

Srdačan pozdrav,

Ilir Deda

**Senad Šabović, viši savetnik**  
**Evropski institut za mir**  
**Brisel – Priština**

Uvaženi pastore Krasniqi,

Moje ime je Senad Šabović i pišem Vam kao pobornik projekta *Multietnički karavan za mir i kohabitaciju*. Radim kao viši savetnik u Evropskom institutu za mir, sa primarnim fokusom na podršku dijalogu uz posredovanje EU i procesu normalizacije uopšte. Moja organizacija je deo koalicije civilnog društva, koja se zove Kosovska građanska alternativa (KGA), koja nastoji da pruži opipljiv doprinos u ovoj oblasti.

Cilj ovog pisma je da mi omogući da izrazim svoja očekivanja od Vas u pogledu multietničnosti i suživota. Kao što znamo, Republika Kosovo je definisana kao multietnička država svih njenih građana i zajednica. Ovi principi su čvrsto ugrađeni u ustavni i pravni sistem Kosova. Oni takođe nastavljaju da budu ključno očekivanje naših međunarodnih partnera i organizacionog sistema evroatlantske zajednice, kojoj težimo. Kao takvi, principi multietničnosti, razumevanja i mirne kohabitacije trebalo bi da se u potpunosti odraze na verski život naše zemlje. Dosta posla je urađeno na tom planu, ali bi to trebalo da se dodatno učvrsti i proširi, posebno u ovom vremenu pojačanih tenzija i zaustavljene normalizacije. Tokom godina, primetio sam, sa velikim poštovanjem, Vaš pristupačan stav i stav vaše pastve u tom pravcu.

Kolege iz projekta i ja želimo da Vas ohrabrimo da proširite ove inicijative i da Vam ponudimo nekoliko sugestija u vezi sa tim. Uopšteno govoreći, korišćenje mogućnosti da se istakne multietničnost kao vrednost je izuzetno korisno. Ovo može da obuhvata zajednička saopštenja za štampu, sadržaj društvenih medija ili zajedničke posete sa različitim verskim ili institucionalnim vođama centrima i mestima za zajednice. Isticanje poruka Vaše vere o toleranciji i poštovanju kao što je prikladno u Vašim angažmanima sa vernicima takođe bi bio efektivan način da se doprinese.

Konkretnije rečeno, mogli biste da pokrenete inicijativu za stvaranje Međuveruskog saveta zajedno sa liderima drugih vera na Kosovu, koji bi koordinisao i savetovao državne i međunarodne donatore u pogledu zaštite i rehabilitacije ugroženih verskih objekata širom Kosova. Ovo ne samo da bi poboljšalo fizičko blagostanje ovih lokacija, već bi i kontinuirano potvrđivalo poruku tolerancije i poštovanja, koja je sastavni deo vere kako na Kosovu tako i širom sveta.

Po mom mišljenju, koje je doduše neuko, Vaša Crkva i zajednica su idealan graditelj mostova između različitih verskih i etničkih zajednica na Kosovu i svako angažovanje u bilo kom obliku procesa međuveruskog dijaloga u ovom pravcu bi takođe verovatno proizvelo veoma zapaženi rezultat.

Budite uvereni, mnogouvaženi pastore, da će moje kolege iz Evropskog instituta za mir, iz ovog projekta, kao i iz pomenute koalicije KGA, biti više nego voljni da Vama i Vašim kolegama verskim vođama pruže opipljivu podršku u sprovođenju predloga koji su ovde izneti.

Sa velikim poštovanjem i uvažavanjem,

Senad Šabović



**Ramadan Ilazi, šef istraživanja**  
**Kosovski centar za bezbednosne studije**  
**Priština, Kosovo**

Uvaženi pastore Artur Krasniqi,

Moje ime je Ramadan Ilazi i trenutno sam šef istraživanja u Kosovskom centru za bezbednosne studije (KCBS). Imam iskustvo iz oblasti mirovnih studija, magistrirao sam na Univerzitetu Sent Endruz i doktorirao na Univerzitetu grada Dablina (DCU), a posvetio sam svoju karijeru promovisanju Kosova kao demokratskog i raznolikog društva. Neke od mojih uloga su uključivale i bavljenje aktivizmom, vodio sam organizacije i bio sam zamenik ministra za evropske integracije.

Ustav Kosova počinje vizijom izgradnje budućnosti kao slobodna, demokratska i miroljubiva zemlja za sve svoje građane. Ova vizija je od presudnog značaja i naša je zajednička odgovornost da je ostvarimo. Ono što je centralno za ovu viziju je ideja da je Kosovo dom svim svojim građanima, koji treba da osećaju pripadnost i ponos

Protestantska evangelistička crkva ima značajnu ulogu u promovisanju mira, tolerancije i međuetničke saradnje i razumevanja. Vaš uticaj, kao poglavara Kosovske protestantske evangelističke crkve, je od ključnog značaja za zalaganje za mir i međusobno poštovanje kroz crkvene inicijative i angažovanje zajednice. Organizovanje međuverških dijaloga, zajedničkih projekata zajednice i događaja kulturne razmene može značajno doprineti izgradnji mostova između različitih etničkih i verskih grupa.

Štaviše, predlažem redovne sastanke između svih verskih vođa na Kosovu zarad negovanja dijaloga i saradnje. Ovi sastanci bi mogli da rezultiraju zajedničkim izjavama i inicijativama koje promovišu jedinstvo i razumevanje. Ovakvi naponi mogu da posluže kao snažan primer za sve građane i da ojačaju viziju mirnog i kohezivnog društva. Organizovanjem događaja koji slave kulturnu i etničku raznolikost Kosova, možemo stvoriti model koji inspiriše.

Konkretnije, želim da Vas ohrabrim da budete glasniji u javnosti u Vašim izjavama i mišljenjima koja apeluju na versku i međuetničku toleranciju.

Još konkretnije, predlažem da Kosovska protestantska evangelistička crkva pokrene niz aktivnosti za izgradnju zajednice koje promovišu etničku raznolikost. Jedna od ideja je da se organizuju međuetnički porodični piknici i sportski događaji, gde bi porodice iz različitih sredina mogle da se okupe, dele obroke i učestvuju u igrama i aktivnostima. Pored toga, stvaranje „Nedelje kulturne razmene“ gde se različite etničke grupe pozivaju da podele svoje tradicije, muziku i priče tokom crkvenih službi može da podstakne međusobno poštovanje i razumevanje.

Uveren sam da će ove inicijative, u kombinaciji sa Vašim posvećenim vođstvom, u velikoj meri da doprinesu negovanju inkluzivnijeg i harmoničnijeg društva na Kosovu.

Vaše vođstvo, vođeno principima mira i služenja, može da inspiriše budućnost u kojoj se različitost Kosova slavi kao izvor snage i jedinstva.

Hvala Vam,

Ramadan Ilazi

**Dimitrije Obrenović,**  
**Koordinator projekta**  
**NVO Aktiv**  
**Severna Mitrovica, Kosovo**

Uvaženi pastore Krasniqi,

Zovem se Dimitrije Obrenović, ja sam aktivista za ljudska prava i živim u Severnoj Mitrovici. Težim jednakim ljudskim pravima i boljem negovanju međureligijske saradnje, čvrsto verujući da je dalja saradnja neophodna za bolju budućnost.

Vaše vođstvo u Kosovskoj protestantskoj evangeličkoj crkvi Vas stavlja u jedinstvenu poziciju da promovirate međuetničku harmoniju. Podsticanje dijaloga i saradnje između različitih verskih i etničkih grupa može da značajno unapredi jedinstvo u našim zajednicama. Pozivam Vas da podržite programe za zajednice i zajedničke projekte usluga koji okupljaju ljude iz različitih sredina. Vaše propovedi i javna obraćanja mogu da naglase važnost jedinstva, tolerancije i poštovanja svih.

Gledajući ka budućnosti, ja imam viziju Kosova gde je multietnička kohabitacija realnost. Redovni međuverski sastanci i interkulturalne inicijative mogu podstaći dijalog i saradnju.

Da zaključim, ohrabrujem Vas da nastavite sa svojim naporima u izgradnji mirne i inkluzivne zajednice. Vaše vođstvo može da inspiriše druge da stvore budućnost u kojoj će se svi osećati kao kod svoje kuće na Kosovu.

Hvala Vam na Vašem vremenu i razumevanju.

S poštovanjem,

Dimitrije Obrenović

**Mentor Agani, viši istraživač**  
**Kosovski institut za istraživanje i razvoj politike**  
**Priština, Kosovo**

Mnogouvaženi pastore Artur Krasniqi,

Moje ime je Mentor Agani, i ja sam viši istraživač u KIPRED-u, Kosovskom institutu za istraživanje i razvoj politike, kao i predavač na koledžu Dardanija u Prištini. Takođe sam predavao (2003-2016) na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Prištini. Pišem Vam ovo pismo da bih izrazio neka svoja očekivanja i želje u vezi sa međuetničkim suživotom na Kosovu, i da pomenem neke od aktivnosti koje se mogu preduzeti u tom pogledu.

Svestan sam da bi se za protestantsku zajednicu na Kosovu, kao relativno novu i malu zajednicu, moglo učiniti teškim da ima značajniji uticaj na međuetničke odnose na Kosovu, posebno imajući u vidu značajne poteškoće sa kojima bi se ova zajednica mogla suočiti tokom ranih faza svog postojanja na Kosovu. Međutim, potpuno sam uveren da Vi, kao i Protestantska zajednica Kosova, možete da date važan doprinos unapređenju međunacionalnih odnosa između Albanaca i Srba. Mislim da bi to trebalo da se uradi kroz fokusiranje – u meri u kojoj je to moguće – propovedanja kosovskih protestantskih pastora na one aspekte koji su povezani sa političkim ciljem Kosova za poboljšanje međuetničkih odnosa na Kosovu. Na primer, propoved treba da se fokusira, što je češće moguće, na predstavljanje ljudskih bića, bez obzira na njihovu etničku pripadnost, kao najviše Božje tvorevine, a samim tim i kao najveće vrednosti svakog društva. Ili, propoved se takođe može fokusirati na versko hvaljenje dobrih međuetničkih odnosa, artikulisanjem mira, tolerancije, poštovanja i saradnje između različitih društvenih grupa kao verskih vrednosti i moralnih vrлина. Ja sam živeo više od tri godine u SAD-u i veoma dobro znam da su američka demokratija i tolerancija među različitim društvenim grupacijama u velikoj meri protestantski po svom poreklu. Stoga, mislim da kosovska protestantska zajednica može dati važan doprinos u ovom pogledu.

Još jedno pitanje je stanje Srpske pravoslavne crkve na Kosovu. Zbog političkih okolnosti, ova Crkva je prilično izolovana i zanemarena od strane verskih institucija drugih kosovskih vera. Mislim da ova situacija nije prihvatljiva. Dakle, verske institucije svih kosovskih veroispovesti sa albanskim vernicima treba da se zajedno organizuju za zajedničku posetu verskim institucijama Srpske pravoslavne crkve povodom njihovih verskih praznika, da im čestitaju te praznike. Ovakav poduhvat svakako može ublažiti etničke i verske tenzije među kosovskim etničkim i verskim zajednicama. Prihvatanje Srba od strane Kosova je neophodan uslov za prihvatanje Kosova od strane Srba, a versko prihvatanje Srpske pravoslavne crkve od strane drugih vera na Kosovu je važan korak ka tom cilju.

Mislim da će aktivnosti koje su ovde predložene, kao i druge slične ovima koje bi se mogle pojaviti u budućnosti, pomoći u ublažavanju međuetničkih tenzija i problema, a time će Protestantska zajednica Kosova svakako dati ogroman doprinos da Kosovo postane bolje mesto u budućnosti.

Hvala Vam, i srdačan pozdrav,

Mentor Agani

**Zoran Savić,**  
**Koordinator projekta**  
**NVO AKTIV**  
**Severna Mitrovica, Kosovo**

Uvaženi pastore Arture Krasniqi,

Zovem se Zoran Savić, ja sam koordinator projekta u nevladinoj organizaciji Aktiv, iz Severne Mitrovice. Iako sam rođen u Puli, u Hrvatskoj, zapravo živim u Mitrovici već 30 godina i aktivno sam uključen u društveni život na Kosovu, kako kroz rad, tako i kroz kulturni život, s obzirom da sam i muzičar, a učestvovao sam i u raznim međuetničkim projektima sa muzičarima albanske nacionalnosti.

Istovremeno, puno godina sam radio kao novinar na portalu Kosovo Sever – KoSSev, i kroz ovaj posao sam se još više upoznao sa političkom, bezbednosnom i verskom situacijom na Kosovu. I danas saradujem sa mnogim albanskim novinarima i urednicima, kako projektno tako i kroz poslove koji nisu povezani sa tim.

Vaše vođstvo unutar Kosovske protestantske evangelističke crkve može da u velikoj meri unapredi međuetničku harmoniju. Podsticanje dijaloga i saradnje između različitih verskih i etničkih grupa može da pomogne da se podele premoste. Pozivam Vas da podržite programe za zajednice i zajedničke projekte usluga koji okupljaju ljude iz različitih sredina. Vaše propovedi i javna obraćanja mogli bi da naglase jedinstvo, toleranciju i poštovanje prema svima. Stoga, unapred se radujem Vašoj podršci u organizovanju međuetničkih dijaloga i projekata za zajednice koji uključuju različite verske grupe koje rade zajedno.

U tom duhu, nadam se budućnosti u kojoj će multietnička verska kohabitacija postati norma na Kosovu. Zamišljam zajednice u kojima se verske razlike prihvataju kao prednosti, a ne kao izvori podela. U tom cilju, mogli biste da se fokusirate na kreiranje održivih programa edukacije o verskoj raznolikosti i toleranciji, podržite zajedničke projekte za zajednice i osigurajte jednaku zastupljenost svih verskih grupa u lokalnoj upravi.

Gledajući ka budućnosti, zamišljam Kosovo gde su multietnička kohabitacija i verska tolerancija prihvaćene. Redovni međuverški sastanci i interkulturalne inicijative mogu da podstaknu dijalog i saradnju.

Završavam ovo pismo uz nadu, zamišljajući budućnost u kojoj naši udruženi napori neguju istinski harmonično i multietničko društvo na Kosovu. Siguran sam da uz našu zajedničku posvećenost možemo da postignemo izuzetan napredak ka ovom vrednom cilju.

Hvala Vam na Vašem vremenu i razumevanju.

Zoran Savić